

Den Arnamagnæanske Kommissions udgave af Den Ældre Edda 1787-1828

Jensson, Gottskálk

Published in:
Opuscula - Bibliotheca Arnamagnæana

Publication date:
2020

Document version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Document license:
[Unspecified](#)

Citation for published version (APA):
Jensson, G. (2020). Den Arnamagnæanske Kommissions udgave af Den Ældre Edda 1787-1828. *Opuscula - Bibliotheca Arnamagnæana*, 53(18), 107-157. [4].

BIBLIOTHECA
ARNAMAGNÆANA

BIBLIOTHECA
ARNAMAGNÆANA

A JÓN HELGASON CONDITA

Vol. LIII

AUSPICIIS INSTITUTI ARNAMAGNÆANI
EDENDUM CURAVIT
ANNETTE LASSEN

OPUSCULA

Vol. XVIII

HAFNIÆ MMXX

IN ÆDIBUS MUSEI TUSCULANI

OPUSCULA

Vol. XVIII

Redaktør
ANNETTE LASSEN

COPENHAGEN 2020

MUSEUM TUSCULANUM PRESS

Redaktionskomité:

*Matthew James Driscoll, Britta Olrik Frederiksen, Gottskálk Jensson,
Anne Mette Hansen, Alex Speed Kjeldsen, Annette Lassen, Seán D. Vrieland*

Udgivet med støtte fra den danske stat

Denne publikation har været underkastet anonym international fagfællebedømmelse.

Registre s. 269–86:

Florian Grammel

Copyright 2020 Den Arnamagnæanske Kommission og bidragerne

Sats: Florian Grammel

Skrift: Andreas Stötzners “Andron Mega Corpus”

Omslagsdesign: Helga Gerður Magnúsdóttir

AM 242 fol, f. 68 v.

Se også Bjarni Gunnar Ásgeirsson: “A New Stemma of *Háttatal*” på s. 61–85 og Haukur Þorgeirsson: “Pappírsblöð Sveins Jónssonar í Wormsbók. Forrit og textagildi” på s. 87–105.

Foto: Suzanne Reitz, Den Arnamagnæanske Samling, København

Trykt i Danmark af

Tarm Bogtryk ½

ISBN 978 87 635 4680 5

ISSN 0067 7841

Museum Tusulanum Press

Rådhusvej 19

2920 CHARLOTTENLUND, DENMARK

www.mtp.dk

DEN ARNAMAGNÆANSKE KOMMISSION vedtog i 1937 at udgive en skrift-række indeholdende arbejder der falder inden for kommissionens forskningsområde. Afhandlingerne kan trykkes på de nordiske sprog eller verdenssprogene. Seriens fællestitel er Bibliotheca Arnamagnæana. Som treoghalvtredsindstyvende bind i denne serie udsendes *Opuscula xviii*, bestående af mindre tekstudgaver og afhandlinger udarbejdede i eller i tilknytning til Den Arnamagnæanske Samling.

Tidsskriftet udgiver bidrag primært inden for nordisk middelalder og ældre nyere tid: mindre tekstudgaver og artikler, der spænder over et bredt felt af emner fra håndskriftstudier, tekstfilologi, transmissionsstudier, kodikologi og palæografi, editions- og forskningshistorie, teksthistorie og sproghistorie. Hvert nummer indeholder et register over navne og håndskrifter. Alle bidrag er fagfællebedømt.

Opuscula udkommer årligt, næste gang i 2021. Deadline for indlevering af artikler er den 1. oktober. Bidrag inden for de nævnte fagområder modtages gerne. De skal skrives på et af de nordiske sprog (inkl. islandsk), engelsk eller tysk og forsynes med resumé på et andet af disse sprog. Bidrag udformes i henhold til *Opusculas* skrivevejledning <nors.ku.dk/publikationer/trykte-serier/opuscula/skrivevejledning.pdf> og sendes til redaktionen, p. t. Matthew J. Driscoll (amred@hum.ku.dk).

Det foreliggende bind er redigeret med bistand af Redaktionskomiteen for De Arnamagnæanske Serier med Annette Lassen som koordinator.

Matthew James Driscoll   Henrik C. Wegener

Svend Larsen   Hanne Ruus

Gunner Lind   Jens Schovsbo
efor   efor

INDHOLD

Árni Heimir Ingólfsson: Copying the Icelandic Graduale in the Sixteenth and Seventeenth Centuries	1
Bjarni Gunnar Ásgeirsson: A New Stemma of <i>Háttatal</i>	61
Haukur Þorgeirsson: Pappírsblöð Sveins Jónssonar í Wormsbók. Forrit og textagildi	87
Gottskálk Jenson: Den Arnamagnæanske Kommissions udgave af Den Ældre Edda 1787–1828	107
Johnny F. Lindholm: <i>Gunnlaugs saga ormstungu</i> gennem 140 år. Nogle bemærkninger om en lærd udgavetradition	159
Tereza Lansing: Danske udgaver af fornaldarsagaen <i>Hrólfs saga kraka</i>	191
Þorsteinn Vilhjálmsson: Themes of Natural Science in the <i>King's Mirror</i>	217
Seán D. Vrieland: Småstykker	257
Benyttede og citerede håndskrifter	269
Navneregister	273

DEN ARNAMAGNÆANSKE KOMMISSIONS UDGAVE AF DEN ÆLDRE EDDA 1787–1828

Gottskálk Jensson

UDGAVEN *Edda Sæmundar hinns Fróða / Edda Rythmica seu Antiquior, vulgo Sæmundina dicta* var, med sine tre dele eller bind og tre tusind sider, et flagskib for Den Arnamagnæanske Kommission. Den indeholder knap 40 norrøne gude- og helte-digte, en samling, hvis udgivelse havde været ventet så længe, at man i nogle lærde kredse var begyndt at betvivle, at digtene overhovedet eksisterede, eller, hvis man troede på deres eksistens, var begyndt at overveje, om der måske fandtes gyldige grund til, at de ikke var udkommet.¹ Hvad man hidtil havde vidst om Sæmundar Edda beroede næsten udelukkende på Peder Hansen Resens (1625–1688) udgave af Snorra Edda, tilskrevet den islandske politiker og forfatter Snorri Sturluson (1179–1241), der var udkommet 122 år tidligere, sammen med to udvalgte eddadigte, hvoraf det ene var blandt Snorra

---

Denne studie udspringer af mit arbejde på projektet, *Dansk Editions-historie*, red. af Johnny Kondrup, som skal udkomme i fire bind i 2021.

¹ Jf. Paul Henri Mallets udsagn i *Monuments de la mythologie* 1756: 133: “On regarde aujourd’hui ce recueil comme perdu, à la réserve des trois pieces [dvs. “Völuspá”, “Hávamál” og “Rúnatal”] dont je parlerai tout à l’heure, mais quelques personnes pensent avec plus de fondement, que cette ancienne *Edda* subsiste encore. Ce n’est peut-être pas une raison d’esperer qu’elle soit jamais publiée.” Frit oversat og sigende suppleret af Thomas Percy (1729–1811) lyder tilsvarende passage i den engelske udgave *Northern antiquities*: “This collection is at present considered as lost, excepting only three pieces [...] But some people have, not without good reason, imagined that this ancient EDDA, or at least the greatest part of it, is still preserved. It were to be wished, that the possessors of such a treasure could be induced to esteem the communication of it to the world, the greatest advantage they can reap from it; and they are now urged, in the name of the public, to this generous action. Be that as it may, the admirers of the antiquities of the north have, in the fragments of this work, which may be seen and consulted, sufficient to reward their researches. The remainder is probably less interesting; and this may perhaps have been the cause of its being consigned to oblivion” (1770: 201–02).

Eddas hyppigst citerede kilder. Eksistensen af en ‘poetisk’ Edda var således hovesagelig kendt fra Resen og andres omtale af denne formodede hovedkilde til den prosaiske Snorra Edda; det var i denne kontekst, at man længtes efter endelig at kunne få denne ‘ældre’ Edda at se.

Resens udgave var fra begyndelsen på grund af et begrænset oplag dårligt tilgængelig; størstedelen af oplaget var efter sigende gået op i røg ved Københavns brand i 1728. For at råde bod på denne manglende tilgængelighed udgav schweizeren Paul Henri Mallet (1730–1807) i 1756 en fransk oversættelse af Resens tekster, der også var tænkt som supplement til hans nye franske indledning til Danmarkshistorien.² Mallets oversættelse fik stor betydning, som ikke blev mindre af, at den også udkom på engelsk i 1770 og tysk i 1777. I årtierne op til Den Franske Revolution, var det således primært i fransk, engelsk og tysk sprogdragt, at man kunne få oplysninger om og nyde et par smagsprøver af Edda Sæmundar eller Sæmundar Edda, som den oftest blev kaldt.³

Den Arnamagnæanske udgave af *Edda Sæmundar hinns Fróða* var derfor, da den endelig udkom, epokegørende, en førsteudgave af centrale norrøne tekster, i det mindste for gudedigtene vedkommende i første bind, og den står stadig som

² Johan Göransons (1712–1769) udgaver af Uppsala Edda (1746) og “Völuspá” (1750) var, til trods for de latinske og/eller svenske oversættelser, ligeså lidet kendte uden for Sverige som Resens værker. Jf. Mallet 1756: 25–26 (indl.): “D’ailleurs ce livre [l’*Edda de Resenius*] est devenu très rare, on n’en a jamais tiré beaucoup d’exemplaires, & la plupart même ont péri dans le grand incendie que cette Capitale essuia en 1728. L’édition de Mr. *Göranson* peu connue hors de la Suède, & incomplète comme elle est, n’a pu empêcher que l’*Edda de Resenius* ne continuât à être fort recherchée, & cette raison suffiroit pour justifier l’entreprise de la nouvelle édition qu’on en donne aujourd’hui.”

³ De fleste af Árni Magnússons (1663–1730) yngre håndskrifter med Sæmundar Edda ødelagdes i ildebranden i 1728, men de havde i bund og grund kun været forståelige for ganske få islændinge. Stephan Stephanius’ (1599–1650) fyldige kommentarer til Saxos danmarkshistorie (1645), samt Thomas Bartholins og Árni Magnússons *Antiquitates Danicae* (1689) bød på et fåtal titler og korte citater fra Sæmundar Edda, på nær “Vegtamskviða” (nu kaldt “Baldrs draumar”), som tryktes i sin helhed i sidstnævnte værk (Bartholin og Árni Magnússon 1689: 632–40). Derudover udgav Grímur Thorkelin (1752–1829) et enkelt eddadigt, “Vafþrúðnismál”, i 1779, ledsaget af en latinsk oversættelse og forklaringer. Den første oversættelse af hele Sæmunds Edda til et moderne sprog var Bertel Christian Sandvigs (1752–1786) bemærkelsesværdige danske oversættelse, der udkom i to bind i København 1783–1785, dvs. før de fleste af originalteksterne var udkommet på tryk.

et vigtigt editions- og kulturhistorisk monument, der på grund af sin latinske sprogdragt, desværre kun er lidet kendt i nutiden og sjældent konsulteret. Selve digtene blev hurtigt oversat til flere moderne sprog, ofte på grundlag af udgavens latinske oversættelse og forklaringer, mens indledningen og de øvrige udenværker ikke oversattes. Hensigten med denne studie er ud over at fortælle historien om udgaven og de mænd, der stod bag den, at undersøge dens væsentligste bidrag til forskningen og udlægge dens betydning i samtiden. Sigtet er, at undersøgelsen af selve udgaven samt dens første reception i bl. a. samtidens anmeldelser vil give mulighed for på sæt og vis at opmale eddaforskningen og studiet af norrøn mytologi i de improvisatoriske øjeblikke forud for deres opblomstring og historiske popularitet.

Edda Sæmundar hinns Fróða: en oversigt

Da Den Arnamagnæanske Kommission blev oprettet i 1772, og der samtidig kom gang i den norrøne udgivelsesvirksomhed i København, var det en alment accepteret holdning blandt forskere, at eddadigtningen repræsenterede den ældste norrøne digtning, der kunne give et autentisk indblik i Nordens sprog, kultur og religion i tiden før kristendommens indførelse. Imidlertid var der kun udkommet særdeles få kvad, der herskede stor usikkerhed om dateringen, og digtenes antal, emne og omfang var så godt som ukendt. Derfor mente udgiverne, at der var behov for mange forklarende udenværker. Hovedopgaven var ikke desto mindre at gøre eddadigtningen tilgængelig i en pålidelig tekstudgave, som primært støttede sig til de overleverede pergamenthåndskrifter. Dog mente udgiverne ikke, at det var muligt at udelukke, at de yngre papirhåndskrifter kunne have tekstkritisk værdi, hvorfor de tilføjede læsemåder i variantapparatet fra håndskrifter, som i dag anses for ligegyldige. Projektet trak i langdrag, så udgivelsen af de tre bind endte med at strække sig over mere end fire årtier. Mellem udgivelsen af første og andet bind indtraf der flere store ulykker i Danmark, som forårsagede “en Standsning i Legatets [dvs. Det Arnamagnæanske Legats] offentlige Virksomhed, som varede i fulde 22 Aar” (Jón Ólafsson 1836: 158).⁴

⁴Københavns brand i 1795, englændernes bombardement og ildspåsættelse af byen (bl. a. Trinitatis kirke blev ramt, hvor Den Arnamagnæanske Samling befandt sig på kirkeloftet), samt

Trods udgavens ubestridelige tekst- og kulturhistoriske vigtighed for samtiden var den på mange måder planlagt på en rodet måde og var som tekstudgave bedømt ud fra en moderne standard af utilfredsstillende kvalitet; der mangler generelt indledninger og kritiske diskussioner af de enkelte digte, for ikke at nævne de mange trykfejl og inkonsekvenser, der skæmmer tekstgengivelsen.

Udgaven præsenteres som en slags fortsættelse af Resens udgaver fra 1665 af de to mest berømte eddadigte, "Völuspá" og "Hávamál", idet man på titelsiden til det første bind, som udkom i 1787, læser, at den indeholder "odas mythologicas, a Resenio non editas", dvs. 'de gudedigte, der ikke er blevet udgivet af Resen'.⁵ Resens udgaver af de to digte var ellers i 1700-tallet kendt for deres dårlige tekstkvalitet, særlig "Hávamál", men det var åbenbart alligevel ikke muligt at forbigå dem, og de prægede tydeligvis stadig receptionen af disse digte, hvilket måske er synligst i første binds forords tendens til mystifikation og tredje binds mange komparative udenværker.

En anmelder af udgavens første bind i *Gentleman's Magazine* fra London blev skuffet over, at de af Resen udgivne digte, særlig "Völuspá", ikke var blandt første binds digte, og mente, at udgaven på grund af denne mangel gav et utilstrækkeligt billede af Sæmundar Edda som helhed:

---

bortførelse af flåden i 1807 og endelig statsbankerotten i 1813 førte til en dyb krise i Danmark. Ved fredsforhandlingerne i Kiel i januar 1814, som satte punktum for Danmarks engagement i Napoleonskrigene, blev det over 400 år gamle tvillingerige Danmark-Norge permanent skilt. Tabet af Norge flyttede den udenrigspolitiske fokus til de tre hertugdømmer, Slesvig, Holsten og Lauenborg, med vigtige konsekvenser for dansk politik og kultur, som nu i højere grad end tidligere begyndte at handle om inddæmningen af tysk indflydelse og dyrkningen af dansk nationalitet og det danske modersmål. Jf. Gottskålk Jensson *in spe* b. Tabet af Norge fjernede også et særligt formål med visse danske udgaver af norrøne skrifter fra perioden før 1814, nemlig dem, som skulle styrke og legitimere det danske overherredømme over Norge. Jf. Gottskålk Jensson *in spe* a.

⁵Resens første udgave af "Völuspá" (1665) har den islandske digter Stefán Ólafsson (1619–1688) oversættelse og forklaringer af digtet. "Völuspá" blev genudgivet i 1673 på grundlag af Resens papirer, men udgaven viser ellers ikke tegn på at være besørget af Resen. I sit brev til læseren påpeger trykkeren, hvis navn dog ikke gives, at oversættelse og forklaringer er Guðmundur Andréssons (1615–1654) arbejde, eftersom skriften i forlægget er hans, og skriveren dertil henviser til Guðmundur Andréssons ordbog som sin egen. Resten af brevet består af den islandske lærdes ganske eventyrlige biografi. Jfr. Gottskålk Jensson *in spe* a.

so much so, that the title of Edda, given to this volume, seems improper, because the Voluspa, in particular, the most important poem of all the old Edda, and containing the sum of its mythology, is omitted [...]. The defect was most unnecessary; for the pamphlets of Resenius are not only extremely scarce, but not very accurate (Anonym 1788: 138).

En anden anmelder i *The Critical Review*, også fra London, pointerede inkonsekvensen i kun at udgive “Vafþrúðnismál”, af de allerede trykte digte (udgivet af Grímur Thorkelin i 1779), men ikke “Völuspá” og “Hávamál” (Anonym 1788: 393). Han kunne godt have tilføjet “Baldrs draumar”, som også er med, selvom kvadet i sin helhed var blevet udgivet af Bartholin og Árni Magnússon i 1689 (under titlen “Vegtamskviða”). Noget tyder derfor på, at Resens udgaver af Snorra Edda, “Völuspá” og “Hávamál” havde opnået en kanonisk status, som udgiverne ikke havde haft lyst til at omvælte.

De to monumentale udgaver, Resens *Edda Islandorum* og Kommissionens *Edda Sæmundar hinns Fróða*, har det tilfælles, at de ikke behandler eddadigterne som et samlet korpus ud fra hovedhåndskriftet Codex Regius (Reykjavík, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, GKS 2365 4to, ca. 1270), eller dets hypotetiske arketype, men som forskellige særdeles arkaiske tekstværker af individuel, men ubestemmelig oprindelse.⁶ I *Edda Sæmundar* bliver der ganske vist lagt hovedvægt på de middelalderlige tekstvidner, som, ud over Codex Regius, er fragmentet København, Den Arnamagnæanske Samling, AM 748 1 a 4to, fra begyndelsen af 1300-tallet, og en del af København, Den Arnamagnæanske Samling, Hauksbók (AM 544 4to), samt København, Den Arnamagnæanske Samling, Codex Wormianus (AM 242 fol), de to sidstnævnte begge fra midten af samme århundrede.

---

⁶Den præmis, at digtene hverken var bevaret i deres helhed eller digtet af den samme forfatter, blev med udgaven alment accepteret, primært på grund af den fragmentariske dækning af visse sagn/myter, og digtenes indbyrdes forskellighed, gentagelser og modsætninger, som fx påpeget af Wilhelm Grimm (1786–1859) om heltedigtene i hans anmeldelse af udgavens andet bind: “Es leidet keinen Zweifel, daß wir diese Lieder nicht sämmtlich besitzen, so auch konnten sie bei der Verschiedenheit ihres Geistes, den Wiederholungen, den Abweichungen im Einzelnen, selbst Widersprüchen, unmöglich einen und denselben Verfasser haben” (W. Grimm 1820: 125).

I *Edda Sæmundar hinns Fródas* første bind udkom følgende gudedigte: “Vafþrúðnismál”, “Grímnismál”, “Skírnismál”, “Hárbarðsljóð”, “Hymiskviða”, “Lokasenna” (her kaldt “Ægisdrekkja”), “Þrymskviða”, “Hrafnagaldur Óðins”, “Baldrs draumar” (her kaldt “Vegtamskviða”), “Alvíssmál”, “Fjolsvinnsmál”, “Hyndluljóð” og “Sólarljóð”, dog placeret bagerst som *Appendix*. Alle digtene har deres egen titelside og nogle er indledt med indholdsanalyse (“Vafþrúðnismál”) eller en kortfattet indledning (“Alvíssmál”, “Fjolsvinnsmál”, “Hyndluljóð” og “Sólarljóð”), som kun i tilfældet “Hrafnagaldur Óðins” strækker sig til fem sider på grund af digtets sværhedsgrad.⁷ Af disse digte er “Hrafnagaldur Óðins”, “Baldrs draumar”, “Fjolsvinnsmál”, “Hyndluljóð” og “Sólarljóð” ikke overleveret i Codex Regius (se tabellen nedenfor). Det første er tilmed efterreformatorsk (Lassen, udg. 2011: 9–23). De nye gudedigte, som her udkom for første gang, vakte betydelig opmærksomhed, og ser ud til at have fået en blandet modtagelse i begyndelsen, men blev med romantikken og tiden derefter centrale tekster i oldnordisk litteratur.

Edda Sæmundar hinns Fródas andet bind, der udkom så sent som 1818, indeholder “odas mythico-historicas”, dvs. ‘heltedigte’: “Völundarkviða”, “Helgakviða Hjörvarðssonar” (her kaldt “Helgakviða Haddingjaskata”), “Helgakviða Hundingsbana I”, “Helgakviða Hundingsbana II”, “Frá dauða Sinfjötla”, “Grípis-spá”, “Reginismál” (her kaldt “Sigurðarkviða I”), “Fáfnismál”, “Sigurdrífumál”

⁷Den omtalte engelske anmelder af første bind i *Gentleman's Magazine* kritiserer høfligt udgavens mangel på indledninger og kritiske analyser af enkelte digte: “the prefatory matter is very defective. A formal comparison between the Rhythmic and Prosaic Edda ought to have been given, pointing out the particular passages of the former upon which each fable of the latter is founded, and the like. The nature of the verse, and its antiquity, should have been illustrated [i. e. explained]. Alliteration seems as exactly observed as in Icelandic poetry of the twelfth century. How is this to be accounted for? To each poem an argument [i. e. summary of contents] ought to have been prefixed, with references to the later Edda; whereas only the first [“Vafþrúðnismál”] has an argument, and is every way the best illustrated in the whole volume.” (Anonym 1788: 138). Den særligt grundige behandling af “Vafþrúðnismál” må, som omtalt, bero på, at Grímur Thorkelin havde udgivet dette digt i 1779 og forsynet det med forklaringer. Som eksempel på hvad der burde have været forklaret i udgaven, nævner anmelderen, at “Grímnismál” hyppigt citeres i Snorra Edda, hvor der også forekommer en strofe om Tors bolig, som mangler i udgavens tekst af digtet, uden at dette kommenteres af udgiverne; dertil hører “Hrafnagaldur Óðins” ikke efter hans mening hjemme i Eddaen, hvad der også gælder “Fjolsvinnsmál”, “Sólarljóð” og måske “Hyndluljóð”.

(fragm.), “Sigurðarkviða hin skamma”, “Sigurðarkviða” (fragm. kaldt “Brynhildar kviða II”), “Helreið Brynhildar”, “Guðrúnarkviða I”, “Dráp Niflunga”, “Guðrúnarkviða II”, “Guðrúnarkviða III”, “Oddrúnargrátur”, “Atlakviða”, “Atlamálm”, “Hamðismál”, “Guðrúnarhvöt” og “Grógaldr”. Alle disse er overleveret i Codex Regius, foruden “Grógaldr”, som kun findes i efterreformatoriske håndskrifter, og “Gunnarsslagur”, som er trykt sidst i udgaven som appendiks, et kvad, der var skrevet af en konsulent på projektet, pastor Gunnar Pálsson, i 1745 (se nedenfor).

I tredje og sidste bind, fra 1828, bliver der så endelig rådet bod på Resens utilfredsstillende tekstudgaver fra 1665 (og 1673) ved at “Völuspá” og “Hávamál” udgives på ny, og dertil digtet “Rígsþula” fra Codex Wormianus (AM 242 fol) og “Völuspá”s anden middelalderredaktion fra håndskriftet Hauksbók (AM 544 4to). Størstedelen af pladsen i bind tre bliver dog spenderet på det for udgaven strengt taget uvedkommende *Lexicon Mythologicum*, et over 700 siders opslagsværk, udarbejdet over Finnur Magnússons (1781–1847) komparative mytologiske system, som strækker sig langt ud over det mytologiske materiale i eddadigtene. Man mærker i denne udgave, hvordan begrebet “mythologia”, som introduceredes i norrøn sammenhæng i Resens *Edda Islandorum*, er blevet centralt for studiet af Den Ældre Edda.⁸ Første og andet bind er i øvrigt også forsynet med enorme komparative ordlister (*Specimen glossarii ... in partem mythologicam/historicam Eddæ Sæmundinæ*), over 300 sider i hvert bind, og dertil forskellige registre; til sammenligning har bind tre en beskedent ordliste på omtrent halvtreds sider. Disse ordlister blev efter anmeldelserne at dømmet modtaget med begejstring af det internationale forskersamfund, som i stigende grad

⁸ Resens Edda-udgave fra 1665 bidrog på en afgørende måde til receptionen af og terminologien i forbindelse med myter i hele den vordende videnskabsgren, som fik navnet ‘mytologi’; dette gjaldt også den klassiske og sammenlignende mytologi, som bl. a. kan ses i Robert Sheringhams (1602–1678) mytologiske historicisme i *De Anglorum Gentis Origine Disceptatio* (1670), i Þormóður Torfason’s (Tormod Torfæus; 1636–1719) og Árni Magnússons klassificering af kilder i fabler, rent historiske og blandede i *Series dynastarum et regum Daniæ* (1702), Bernard de Fontenelles (1657–1757) definition af fabler som primitiv naturvidenskab i *De l’origine des fables* (1724); og senere, via Mallets formidling, havde den indflydelse på ‘Mytus’-begrebet hos Christian Gottlob Heyne (1729–1812) og Johann Gottfried Herder (1744–1803). Om terminologien i den klassiske og norrøne sammenhæng, se henholdsvis Graf 1993 [1987]: 10 og Lassen 2011: 34–35.

interesserede sig for folkesprogenes komparative lingvistik. Med udenværkerne beløber hele udgaven sig til små 3 000 sider.

En halvdød og urhæslig gammel kælling

Den sirligt stilede latinske indledning til første bind, "AD LECTOREM", som underskrives af hele den daværende Kommission – Bolle Willum Luxdorph (1716–1788), Peter Frederik Suhm (1728–1798), Skúli Thorlacius (1741–1815), Abraham Kall (1743–1821) og Jacob Baden (1735–1804) – men menes af samtlige bibliografiske opslagsværker at være skrevet af Skúli Thorlacius, nærmer sig forsigtigt og næsten hårrejsende bindets profane gudedigning, som fra starten karakteriseres som "genuini mythologiae borealis fontes" (dvs. 'de autentiske kilder til den nordiske mytologi') og råstoffet til den yngre Edda, dvs. Snorra Edda.⁹ Det er værd at citere indledningens første omtale af Codex Regius af Den Ældre Edda *in extenso* (med dansk oversættelse) for dens forbløffende tone, som tydeligt afslører, hvor svært det stadig, sent i 1700-tallet, har været at placere disse digte inden for det kristne litteratur- og religionssystem:

⁹ Wilhelm Grimm er enig med bibliograferne om, hvem indledningen skyldes, og roser bl. a. dens fremstilling af mytologien, trods den krævende latinske stil: "[D]iese Abhandlung, wenn gleich nicht erschöpfend, gehört doch mit zu dem Besten, was über diesen Gegenstand bis jetzt geschrieben ist, und man fühlt überall, selbst in der gar nicht leichten Schreibart, den scharfsinnigen und gedankenreichen Geist." W. Grimm 1820: 125. Den islandskfødte Skúli Thorlacius, som fra 1777 var rektor ved Metropolitanskolen i København, og fra 1780 medlem af Den Arnamagnæanske Kommission, havde på dette tidspunkt ladet udgå på tryk som skoleprogrammer fire af sine syv latinske afhandlinger om nordiske antikviteter, *Antiquitatum borealium observationes miscellaneæ specimen 1–7*, 1778–1801; mange af disse indeholdt udgivelser af norrøne kvad, bl. a. kvadet "Grottasøngr", der udkom i *Specimen 5* (København, 1794), som sandsynligvis forklarer, hvorfor kvadet ikke blev medtaget i 2. bd. af *Edda Sæmundar hinns Fróða*. "Grottasøngr" er kun overleveret i et af de middelalderlige håndskrifter til Snorra Edda (Reykjavík, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, GKS 2367 4to). Det forekommer tit i samlinger af eddadigte i yngre papirhåndskrifter og er oftest taget med i moderne udgaver. Skúli Thorlacius udgav også i sine skoleprogrammer digtene "Haustlǫng" og "Þórsdrápa", som indeholder mytologisk materiale, men som af metriske grunde hører hjemme blandt skjaldeversene.

Eddam hanc rhythmicam, Sturlæsonio vetustiolem, utpote haud paucis non ethnicae modo, sed magicæ etiam majorum superstitionis vestigiis famosam, pio Papalis Cleri zelo pressam, & in angulos abstrusam, diu latuisse quis miretur; quin his illa tenebris intermortua haud dubie fuisset, nisi suo tempore literatissimus, Dioeceseos Skalholtinæ Episcopus, *Brynjolfus Svenonius*, ejus interitum sanctissimæ nostræ religionis neutiquam interesse judicasset. Nimirum renascentibus illud bonis literis debetur, quod, quemadmodum soli a nebula nihil metuendum, ita suæ luci restituta veritas, jam dudum ejurata hæc & sua obscuritate Sphingis fere ænigmatibus magis inexplicita opinionum & superstitionis commenta haud ultra reformidet.

Ex suis ita latebris priore tandem seculo protracta tantam squaloris & situs attraxerat, tantumque ex longa desuetudine diurnæ lucis odium concepit, ut cum vel damna corporis & formæ reparare semiviva, vel delicatulis elegantiarum Trossulis anus jam teterrima placere dudum desperaverit, sui hunc pudorem & ævi fastidium nondum satis deposuisse videatur. Verum, cum latere penitus ultra nequiret, post incertos de se rumores eminus paulatim propiusve conspecta variis hominum, ut fieri solet, studiis excepta fuit. Quidam insolente forma territi, adque sordes amictus & inamoenæ frontis rugas cohorrentes, diffugiunt visu exsangves, & Maronianum inclamantes: di talem terris avertite pestem! Hi, ut ad se suosque rediere, Eddam, quam ne cominus quidem tueri sustinebant, ut pannosam, nugivendulam & deliram ruris & inficetiarum institricem, prætereaque nec visu facilem nec dictu affabilem ulli traducunt. Alii paullo propius inspectam velut annosissimam vatem, vetustissimæ philosophiæ interpretem, & Odinianis præstigiis antiquiora dogmata intus foventem venerantur; quantum igitur illis velut insipida & frivola sordebat, tantum ab his admirationis retulit, quasi quæ arcanioris foeta sapientiæ, quin et enthea sæpe nec mortale sonans, cuique magnam subinde mentem animumque nescio quis deus inspiraverit. Nec denique desunt, qui reliquorum hebetudinis pertæsi, re propius inspecta, animadvertisse sibi videntur, Eddam illam vetustiolem, nam de recentioris ætate magis constat, personatam esse larvam, quæ, quo tempore religio Christiana in loca hæc borealia beneficos spargere coepit radios, ex hoc lucis & umbræ contubernio enata, furtivis antiquitatis coloribus spurios natales occultare satagat. Hujus quæ sunt antiquissima, semipaganos esse volunt seculi a Christo nato X^{mi} & IXⁿⁱ foetus & commenta; reliqua autem ortus esse longe inferioris, & ad seculum usque XII^{um} & XIII^{um} deprimentis. In

hanc se sententiam inductos ajunt ipsis Odarum Edicarum, qvæ religionis dogmata, ritus & mysteria tangunt, argumentis; horum enim plurima ex religione Christiana aut sacra Scriptura esse deprompta, licet figmentis impie turpiterqve conspurcata, ac infulsis involuta fabulis. (1787: v–vi)

(Det er ikke mærkeligt, at denne metriske Edda, som er endnu ældre end Snorra Edda, længe har været skjult, fordi den blandt ikke få mænd er berømt for sine levn af ikke kun forfædrenes hedenskab, men også af deres magiske overtro, og derfor blev den fortrængt af de papistiske klerkes zelotisme og skubbet ind i en krog; således hersker der ikke nogen tvivl om, at den ville have endt sin tilværelse i dette mørke, hvis ikke den højlerde bisp af Skálholt Brynjólfur Sveinsson (1605–1675) i sin tid vurderede, at dens ødelæggelse slet ikke var i vores højhellige religions interesse. Det skyldes selvfølgelig litteraturens renæssance, at, ligesom solen ikke behøver at frygte skyggen fra skyerne, således behøver sandheden, når dens lys er blevet generøbet, ikke længere at være bange for disse for længe siden forkastede fantasier og indbildske og overtroiske tankekonstruktioner, som på grund af deres dunkelhed er mere uforståelige end Sfinksens gåder.

Til sidst i det foregående århundrede, da den blev trukket frem fra sit skjulested, havde den pådraget sig så meget skidt og så mange urenheder og var af den lange vanrøgt blevet fyldt med så megen afsky for dagslyset, at denne halvdøde og nu urhæslige gamle kælling havde mistet alt håb om at kunne reparere skaderne på sin krop og sit udseende eller om at kunne behage nogen med sine gribende og udsøgt delikate frækheder – og så ikke længere ud til at kunne skaffe sig af med denne skamfuldhed over sig selv og sin tidsalder. Men da den ikke helt var i stand til at skjule sig længere, efter at ubekræftede rygter om den var sluppet ud, blev den inspiceret, først på afstand og siden gradvist tættere på, og, som det plejer at gå, accepteret i forskellige mænds studier. Nogle, der blev forskrækkede over det ualmindelige udseende og frygtede for dens beskidte klæder og ækle rynker i panden, flygtede væk hvide i ansigtet, råbende Vergils udsagn: 'Måtte Guderne fri os for sådan en plage!' (Aen. 3.620). Når de vendte hjem til sig selv og sine, løb disse mænd med sladder om Eddaen, som de ikke engang kunne holde ud at være i nærheden af, og hævdede, at hun var en gammel kvinde i pjalter, en skrammelsælgerske og galning, en kræmmerske, som sælger provinsialisme og åndsarmod, og dertil hverken nem at se på eller nem at tale med for nogen. Andre

inspicerede hende lidt tættere på og beundrede hende som en urgammel spåkvinde, en tyder af ældgammel filosofi, en som i sit indre bærer en lære, som er mere antik end Odins bedrag; alt det, som de første foragtede som dumt og useriøst, dette vakte de andres begejstring, som om hun var svanger med hemmelig visdom og muligvis besat, sådan som hun gentagne gange gav umenneskelige lyde fra sig, som en, der er blevet indblæst af en gud og givet stor forstand og ånd. Endelig mangler der ikke dem, der, trætte af de andres sindssvaghed, undersøgte sagen nærmere og synes at have gjort sig klart, at denne ældre Edda – der hersker jo mere enighed om den yngre – er et talerør eller en maske fra den tid, da den kristne religion begyndte at udbrede sine velsignede stråler i disse nordlige områder, født af denne lysets og skyggens sameksistens, som forsøgte at skjule sin uægte oprindelse med stjålen farve fra antikken. Det, som er ældst af den, mener de er et halvhedensk afkom og påhit fra det 9. og 10. århundrede efter Kristus, hvorimod resten er opstået langt senere og burde skubbes til så sent som det 12. og 13. århundrede. De siger, at de er nået til denne konklusion ud fra selveste indholdet i Eddaens kvad, som omhandler religiøs lære, ritualer og mystik; det meste deraf er nemlig hentet fra den kristne religion eller den hellige skrift, selvom det bliver ugudeligt og skamfuldt besudlet af hjernesvind og pakket ind i smagløse fabler.)

Udgiverne identificerer ikke de mænd, der skulle have disse opfattelser af den gamle Edda,¹⁰ og de mener heller ikke, at de bør forholde sig til de forskellige tolkninger af værket, i stedet skal de bane vej til selve digtene, dvs. teksterne, hvoraf de fleste ikke tidligere er udkommet på tryk. Tidligere oversættere til flere sprog omtales og takkes (Resen, Göranson, Mallet, Schimmelmann, Sandvig og Thorkelin) og ligeledes forskere, som har forsøgt at udlægge enkelte kvad (Worm, Stephanius, Bartholin, Møller, Rudbeck, Beronius og Keysler).¹¹ Manglerne i det tidligere arbejde undskyldes ved, at oversættelserne bygger på dårlige papirhåndskrifter, og at digtene er næsten uoverstigeligt besværlige at udlægge, selv når tekstgrundlaget er godt og selv for erfarne islændinge, på

¹⁰Det er dog påfaldende, at den tredje og sidste holdning, som indledningens forfatter(e) tilsyneladende tilslutter sig, stemmer nøjagtigt overens – helt ned til den verbale formulering – med bispen Finnur Jónsson 1772 (bd. 1): 22–24, fn. d. 2.

¹¹Jf. om disse bibliografien.

grund af sprogets arkaiske form og mytologiens indviklede dunkelhed. Formålet med den Arnamagnæanske udgave er netop at gøre det nemmere for læseren at nærme sig disse digte i en præcis udgave, der er baseret på de bedste pergamenthåndskrifter, og som giver de lærdeste bud på udlægning af teksten.

Indledningen fortsætter med at omtale norrøn mytologi i lige så kompromitterende vendinger, som den ældre Edda selv er blevet omtalt. Indledningens forfatter(e) undrer sig ikke over, at nogen vil synes, at det er spild af tid for lærde mænd at beskæftige sig med den slags i stedet for at bruge sine kræfter på gavnlige og progressive opgaver. Man er enig med kritikerne i, at emnet ikke er egnet for alle, men mener dog ikke, at norrøn mytologi er dummere end klassisk mytologi – ‘al mytologi frembringer nemlig vrøvl og pladder; derfor er det ikke overraskende, at den norrøne også gør det’ (“Nempe nugatur et scurratur omnis mythologia; nil mirum igitur, si idem borealis faciat”, 1787: ix), og dertil kommer, at græsk mytologi for en stor del er lånt fra fønikere, egyptere, trakere og skytere, selvom grækerne har forsøgt at skjule dette med deres boglige klogskab.¹² I gammel tid, mener Den Arnamagnæanske Kommission, kan almuen godt have troet på myter, hvorimod klogere mænd, som Ovid, næppe har gjort det (her følger et citat, *Tristia* 4.7.11–20, hvor præmissen er den, at det er helt forrykt at tro på forskellige utroværdige monstre og uhyrer i klassisk mytologi).

En asiatisk oprindelse af norrøn mytologi anses i tiden for bekræftet af forskerne,¹³ og der abonneres på ideer om myter som udtryk for primitiv videnskab

¹² Selvom denne erkendelse kan forekomme overraskende moderne, har den lidet at gøre med nutidens postmoderne forsøg på at afvikle en eurocentrisk bias i lærdomshistorien, som fx i Martin Bernal, *Black Athena: The Afroasiatic Roots of Classical Civilization* (3 bd., 1987, 1991, 2006). Der er snarere tale om en præromantisk holdning til mytologien, som har baggrund i den oldkristne kritik af polyteisme, som fx ses hos kirkefaderen Lactantius (3. årh.).

¹³ Der henvises her til en slags konsensus blandt forskere om en tese, som ved første øjekast godt kunne ligne den, som den britiske orientalist William Jones (1746–1794) præsenterede i sin forelæsning *On the Gods of Greece, Italy and India* (1784) i Indien (senere revideret og udgivet i Calcutta 1788), hvor han sammenligner guderne fra Indiens klassiske (sanskrit) mytologi med de græsk-romerske og oldnordiske, og argumenterer for, at de må være beslægtede med hinanden. Jones' tese blev senere meget populær, men viden om hans skrift kan næppe være nået til Danmark i år 1787, og endnu mindre sandsynligt virker det, at der allerede på dette tidspunkt herskede en konsensus om indholdet af Jones' forelæsning, selvom han

hos et naturfolk, samt på tanker om at der i myter kan skjule sig en vis sandhed under overfladen – en let genkendelig klassisk og middelalderlig hermeneutisk

ikke var ukendt i Danmark. I 1770 besøgte den sindslidende danske kong Christian 7. i England William Jones, som på dette tidspunkt var kendt som en dygtig, omend fantasifuld orientalist. Den danske kong betalte ham for at oversætte en tekst fra persisk til fransk. Dette var umiddelbart efter Christian 7.s besøg i Paris, hvor han havde mødt oplysningens største filosoffer (Langen 2002: 4–26). Den formodede konsensus om en asiatisk – dog ikke en indisk – oprindelse af norrøn mytologi, stammer ikke fra Jones' tese, men derimod fra islandske middelalderhistorikere, som tidligt tilsluttede sig romernes, frankernes og briternes skriftbaserede oprindelsesmyter om en trojansk, dvs. asiatisk, oprindelse for norrøn kultur, som hos Snorri Sturluson i *Ynglinga saga* og i Snorra Eddas prolog tager form som en slags folkevandringsmyte om Odin og asernes (forstået som 'asiatere') invandring fra Troja til Norden i historisk tid; i én version af denne historie skulle Odin og hans mænd have flygtet fra den romerske general Pompeius i 1. årh. f. v. t. Denne oprindelsesmyte forudsætter den antikke og middelalderlige 'euhemerisme' (efter den græske filosof og romanforfatter Euhemerus af Sicilien, o. 300 f. v. t.), dvs. en rationaliserende forklaring af hedensk polyteisme – at guderne oprindeligt havde været menneskelige konger, helte, sejrherre eller folkets velgørere, der mentes at have gjort sig fortjent til at blive tilbedt eller dyrket på en måde, der ligner religiøs veneration. I efterreformatorisk tid blev den asiatiske oprindelsesmyte om den norrøne kulturs opståen endnu mere gennemgribende historiceret, primært af humanisten Arngrímur Jónsson (1568–1648) og Skálholt-bispen Brynjólfur Sveinsson, som bl. a. 'korrigerede' for sammensmeltningen af homonyme historiske individer i tesen om, at der havde eksisteret tre historiske Odiner (Lassen 2011: 25, 40). Størst indflydelse havde dog den kongelige historiograf Þormóður Torfason (Torfæus), hvis 'islandske hypotese', udgivet med hjælp af Árni Magnússon i *Series dynastarum et regum Danie* i 1702, var accepteret fra omkring 1730 og langt ind i 1800-tallet som en troværdig fortidshistorie for Danmark og Skandinavien. Ifølge denne tese, som er direkte baseret på Snorri Sturlusons skrifter, var ikke kun den danske kongeslæggt, men også de skandinaviske guder, med deres sprog og poesi, af asiatisk oprindelse (Gottskålk Jenson 2019: 29–30, 38–39). Þormóður Torfason skrev udkastet til sin 'islandske hypotese' i 1664 og allerede i indledningen til Resens *Edda Islandorum* (1665) kan man finde hans ideer. Efter midten af 1700-tallet, blev tesen om den asiatiske oprindelse af norrøn mytologi propageret videre af Paul Henri Mallet (1730–1807) i dennes meget indflydelsesrige oversættelse af Resens *Edda Islandorum*, samt "Völuspá" og "Hávamál" (*Monuments de la mythologie et de la poésie des Celtes, et particulièrement des anciens Scandinaves*, Paris 1756), som dertil hævdede, at norrøn mytologi på mange punkter ligner persisk mytologi (Mallet 1756: 9, 48, 52, 61, 119, 123, 132). Mallet accepterede da også Snorra Eddas fortolkning af de nordiske guders appellativ, "Æsir", som "Asiamenn" (dvs. 'asiatere'; fransk 'Asiatiques'; Mallet 1756: 3, 92). Den asiatiske oprindelse var således en stadig gyldig tese hos den danske historiker og underskriver af Kommissionens forord, Peter Friedrich Suhm (1728–1798), i hans skrift *Om Odin og den hedniske gudelære og gudstjeneste udi Norden* (1771).

forestilling. Alligevel bliver Resens ide, at de mytologiske digte kan bruges til etiske eller fornuftsrelaterede overvejelser, afvist som ikke brugbar for oplyste kristne videnskabsmænd. Men mytologi kan, ifølge indledningens forfatter(e), alligevel have sin plads i studiet af fædrelandets historiske tilstand og skæbne før kristendommens indførelse. Den kan også bruges i poetik, historie og 'filosofi', dvs. inden for de teoretiske videnskaber. I poetik er fablerne anvendelige med henblik på at afkode poetiske omskrivninger og obskure vendinger på samme måde, som Snorra Edda instruerer sine læsere, og de kan også gavne unge digtere, som vil lære at bruge digtersproget. Historisk er mytologien vigtig, fordi den ældste historiske viden menes at være transmitteret i form af digte, hvis sprogdragt ofte er obskur og skal afkodes på grundlag af mytologisk viden. Som Suhm og Torfæus har vist, hævdes det endvidere i indledningen til første bind, kan der desuden skjule sig en historisk kerne i mytologisk digtning, som lærde mænd har mulighed for at afdække. Den filosofiske lære, som Edda menes at byde på, er indviklet. Der kan man finde kosmografisk viden om de gamle nordboers forestillinger om den fysiske verdens skabelse og natur, og digtene viser, at nordboerne var panteister. Deres eskatologi om efterlivet i Hel eller Valhalla kan også læses ud af Edda. Læren om *Ragna-rauckur* [*sic*], som bliver oversat med "Deorum Crepusculum", dvs. gudernes tussmørke, bliver beskrevet i kosmiske detaljer som en begivenhed, der involverer hele det planetare system, inklusive solen og månen, som ligeledes går under – for at genopstå med en ny jord og nye planeter. I den detaljerede gennemgang af Eddalæren, der følger, lægges der vægt på at sammenligne den med oldgræsk og bibelsk mytologi og naturfilosofi, ganske meget i stil med Resens indledning til *Edda Islandorum* 122 år tidligere.¹⁴

Efter en lang gennemgang af gudelæren (s. xvi–xxxv) når indledningen frem til den ældre Eddas tilblivelse og forfatterskab, et emne, der stort set bliver behandlet efter Kommissionens traditionsgrundlægger Árni Magnússon

¹⁴ Lange afsnit fra første binds opsummering af den norrøne mytologiske lære om verdens skabelse og undergang blev oversat fra latin til engelsk af en unavngiven anmelder i det engelske tidsskrift *The Analytical Review* 2 (nov.–dec. 1788): 337–44; 461–71. Anmelderen menes at være den i Zürich klassisk uddannede schweiziske billedkunstner Johan Heinrich Fuseli (1741–1825) (Clunies Ross 1998: 289). Det kan måske anvendes som målestok for latinens sværhedsgrad i indledningen, at Fuseli fejloversætter enkelte sætninger.

(1663–1730) forskrift i dennes korte monografi, der er trykt i umiddelbar forlængelse af indledningen. Den unge Árne Magnússon skrev afhandlingen omkring 1690 som en del af den planlagte kommentar til Ari fróðis Íslendingabók, der dog aldrig udkom i den form, som han havde tænkt, og i den udgivne form i 1787 var skriftet blevet bearbejdet og forsynet med noter af kommissionsmedlem Jón Eiríksson (1728–1787) og trykt som udenværk efter indledningen (og indholdsfortegnelsen) i første bind (med eget sidetal, s. 1–xxvii).¹⁵ Efter titlen, Vita Sæmundi multiscii, at dømme skulle man tro, at der her var tale om den første islandske forfatters, Sæmundr Sigfússon (Sæmundr fróði; 1056–1133) biografi, men hvis vi fraregner det første par sider og epigrammet i slutningen, som er typisk for den græsk-latinske biografiske tradition, er der snarere tale om en studie, som udgør et radikalt opgør med 1600-tallets historisk-filologiske metode. Som eksempel på skriftets innovation forklarer Árne Magnússon, hvordan han er nået frem til den konklusion, at alle papirhåndskrifter med samme tekstmateriale som Codex Regius af Den ældre Edda går tilbage til denne, ved at bemærke de fælles fejl og den store lakune (på 8 blade), der går igen i alle papirhåndskrifterne. Denne metode blev ellers først udbredt i 1800-tallets tekstkritik. Árne Magnússon argumenterer også for, at islandske lærde (samt deres skandinaviske kolleger, som var afhængige af deres arbejde) led af en slags mytomanie, dvs. at de havde taget fabler og fortællinger om Sæmundr Sigfússon af ukendt oprindelse for pålydende, uden at disse kunne bekræftes af håndskrifter på pergament. Han konkluderer, at tilskrivelsen af den poetiske Edda til Sæmundr Sigfússon må være en idé af biskop Brynjólfur Sveinsson – uden belæg i gamle pergamentsbøger.¹⁶

¹⁵Sæmundrs biografi af Árne Magnússon findes i moderne islandsk oversættelse, baseret på forfatterens eget håndskrift (AM 1029 4to). Gottskálf Jensson 2008: 143–70. Jf. Már Jónsson 2012: 90–97.

¹⁶I en tilbageskuende anmeldelse af *Edda Sæmundar hinns Fróðas* første bind kritiserede brødrene Jacob (1785–1863) og Wilhelm Grimm Árne Magnússon for at tilskrive Brynjólfur Sveinsson den idé, at Sæmundr fróði var forfatter/redaktør for samlingen af digte i Codex Regius af Den ældre Edda (Grimm 1881 [1812]: 212–13). Brødrene mener, at man længe før kendte til Sæmundr fróðis forfatterskab af Edda, og som bevis for dette henviser de til et brev af Arngrímur Jónsson til Ole Worm, dateret d. 11. aug. 1638 (udgivet af Gram, Luxdorph, Langebek & Hielmstjerne i *Wormi epistula*, 1751, bd. 1: 329; Resen omtaler samme brev indhold i *Edda Islandorum* 1665: i4r–i4v), hvor den islandske humanist citerer en uspecificeret

Indledningens underskrivere er således i store træk enige med Árni Magnússon i dennes studie, idet de ikke mener, at Sæmundr Sigfússon er forfatter til digtene i den Edda, der ellers er blevet opkaldt efter ham, dog med mulig undtagelse af “Sólarljóð”, som tryktes sidst i udgaven som appendiks. De mener heller ikke, at Sæmundr har translittereret digtene fra runer, som Guðmundur Andrésón (ca. 1615–1654) mente. De tvivler i øvrigt, også ligesom Árni Magnússon, på, at der blev skrevet hele bøger med runer før Sæmundrs tid, selvom de indrømmer, at runer blev brugt til inskriptioner på træ, sten, våben og bygninger; de eksisterende rune-bøger viser nemlig tegn på at være inspireret af antikvarianisme.

Qvin etiam nullos in Septentrione ante Sacra Christiana vernacule conscriptos libros constitisse, sed omnia, & ipsas etiam leges memoriae, cui in rebus historicis & sacris poësis haud exiguum præstitit usum, beneficio

---

islandsk kilde (“in monumentis nostr. manifeste legitur”) for, at Snorri Sturluson ‘føjede til den Edda, som præsten Sæmundr fróði tidligere havde kompileret’ (“jok vid þa Eddu, sem Sæmundur præstur hinn frodi hafde adur samsett”). Brødrene Grimm skønner, at Arngrímur har sit citat “wahrscheinlich aus einem alten Annalisten” (Grimm 1881 [1812]: 212), til trods for, at Árni Magnússon allerede havde identificeret kilden, nemlig Grænlands annáll, et skrift af Björn Jónsson á Skarðsá (1574–1655) (*Edda Sæmundar hinn Fróða*, 1787: xiv–xv). Jf. Guðbrandur Vigfússon og Powell 1883, bd. 1: xxviii–xxx, Jakob Benediktssons udgave af Arngrímurs brev i *Ole Worm’s Correspondence with Icelanders* 1948: 54, samt den kritiske udgave af Grænlands annáll og diskussionen af stedet i Ólafur Halldórsson 1978: 35, 165, 226–27. I Grænlands annáll er det tydeligt, at den Edda, som Sæmundr fróði menes at være forfatter til, ikke er Codex Regius af Den ældre Edda – et håndskrift der først genopdagedes i 1643 –, men derimod det værk, vi i dag kalder Snorra Edda. I brevet angiver Arngrímur Jónsson således, som analogi til Sæmundrs og Snorris formodede samarbejde om (Snorra) Edda, et værk fra 1500-tallet kaldt “Chronicon Carionis”, dvs. den tyske astrolog Johann Carions (1499–1537) universelle historie *Chronicon*, som først udkom på tysk i 1532 og derefter blev revideret og oversat til latin af Philip Melanchthon (1497–1560), og genudgivet i årene 1558–1560. Med andre ord var Arngrímur Jónsson også af den opfattelse, at Sæmundr fróði var den første forfatter til den Edda, som Snorri senere skulle have skrevet færdig, hvorfor den blev opkaldt efter ham. Selvom Björn á Skarðsás tese om det dobbelte forfatterskab til Snorra Edda sandsynligvis inspirerede Brynjólfur Sveinsson til at tilskrive Sæmundr fróði det nyopdagede håndskrift, eftersom bispnen her genkendte nogle af digtene fra citater i Snorra Edda (fx “Völuspá”, “Hávamál” og “Grímnismál”), tyder ikke desto mindre alt på, at Árni Magnússon havde ret i, at Brynjólfur Sveinsson var den første, der fandt på at tilskrive Sæmundr fróði den nyopdagede digtsamling.

conservata, sentienti A. Magnæo citra veritatis injuriam adstipulandum arbitramur. (1787: xxxvi).

(Vi støtter Árne Magnússons formodning, at der ikke engang før kristendommen har været bøger skrevet på modersmålet, men at alt, og dermed selveste lovene, blev opbevaret ved hjælp af hukommelsen, der også blev brugt i stor stil for at samle på historisk viden og religiøs digtning.)

Det hævdes endvidere, at eddadigtene er skrevet af forskellige digtere og på forskellige tidspunkter, som hyldet til guder og helte og som øvelser i digtekunsten, da landnamsmænd fra Norge og andre lande først kom til Island, og at de senere, efter at kristendommen havde bragt skrivekunsten til landet, blev nedfældet ved recitation af mænd, som før udelukkende havde bevaret dem i hukommelsen. Denne problemstilling minder overraskende meget om den moderne skole inden for "oral theory", der tager dikotomien mundtlig/skriftlig som udgangspunkt. Indledningens forfatter(e) mener også, at det i lyset af, at Snorri Sturluson kom i besiddelse af disse digte og brugte dem til sin Edda, er sandsynligt, at det var Sæmundr, som boede netop i Oddi (indtil han døde i 1133), hvor Snorri voksede op (fra 1182 til 1202), der først havde samlet disse kvad og nedfældet dem på pergament, selvom nogle af dem blev tilføjet efter hans tid. Den sidste hypotese er ikke i overensstemmelse med Árne Magnússons ovenfor omtalte monografi, hvor han ikke engang stolede på, at Snorri var forfatter til Snorra Edda; imidlertid har argumentet sandsynligvis været en del af Björn Jónsson á Skarðsás oprindelige grundlag for at sætte den prosaiske eller yngre Edda i sammenhæng med netop Sæmundr.¹⁷

Det bemærkes også, at det udviklede digtersprog i skjaldedigtningen næsten er fraværende i eddadigtningen. Eddadigtens sprog formodes at bære præg af deres høje alder, fra tiden før digtersproget var udviklet til fulde. Eddadigtens stil menes i højere grad at minde om skjaldene Starkaðr gamli og Böðvarr

¹⁷Det er på en måde mærkeligt, hvis man vil udpege en totem figur for den tradition, som Snorri Sturluson formidlede med sin Edda, at opmærksomheden ikke er blevet rettet mod høvdingen Jón Loptsson (1124–1197) i Oddi, Sæmundr fróðis sønnesøn, en ifølge alle kilder lærd mand, der i sin barndom levede ved kong Sigurd Jorsalfars hird i Norge. Som leder af Oddaverjar-familien i Island fostrede han Snorri fra en purung alder, og han stod dertil for den fremtidige myto- og historiografs boglige uddannelse.

Bjarki end Þjóðólfr fra Hvin og Eyvindr ‘skjaldeforstyrrer’ (“skáldaspillir”). Det slås fast, at eddadigtene med nogle få undtagelser ikke skyldes Sæmundr og islændingene, selvom de er blevet bevaret af dem – dog først efter at en stor del af dem allerede var gået tabt (“Hæc igitur carmina, modo unum aut alterum exceperis, nec Sæmundo nec Islandis ortum debent: conservata vero ab iisdem sunt, ita tamen, ut magna eorumdem pars dudum perierit.”, 1787: xxxix). Hvad angår de besværlige spørgsmål om dateringen af enkelte kvad, henvises der uden nærmere reference til passager i Suhms forskellige skrifter, hvor emnet tages op. Det skal pointeres, at Suhm som medlem af Den Arnamagnæanske Kommission er en af dem, der underskriver indledningen, og henvisningen tyder på, at den (eller de), der skrev den, har konsulteret de andre Arnamagnæanere under skriveprocessen, hvis de da ikke har bidraget direkte. Suhm, som er blevet kaldt “the all-dominant historian-antiquarian of the latter part of the eighteenth century” (Joep Leerssen 2016: 75), havde stor indflydelse på sin samtid, og hans teorier må regnes for at stå stærkt som baggrund for indledningens tolkning af eddadigtene.¹⁸

Overhovedet ikke nogen skamplet på vores Edda

Lad os i det følgende granske denne store udgaves interessante tilblivelseshistorie ud fra nedenstående tavle, der giver en oversigt over digtene i de tre bind med hensyn til deres overlevering i Codex Regius af den Ældre Edda og de andre vigtige tekstvidner.

Redaktionen af selve tekstudgaven er hovedsageligt udarbejdet af en lidet kendt islandsk filolog, Guðmundur Magnússon eller Magnæus,¹⁹ som var Den

¹⁸ Brødrene Grimm takker primært Suhms iver (“durch Suhms Eifer”) for, at første bind udkom i 1787 (Grimm 1881 [1812]: 215).

¹⁹ Guðmundur Magnússon, en islandsk præstesøn, blev sandsynligvis født i 1741 på Valþjófsstaðir i Nordøst-Island. Han udviste tidligt en usædvanlig sproglig begavelse, og gik kun en enkelt vinter på katedraleskolen i Skálholt, før han den 19. dec. 1761 blev immatrikuleret på Københavns Universitet, hvorfra han dimitteredes som baccalaureatus den 31. juli 1764. Ved siden af arbejdet for Den Arnamagnæanske Kommission og Gyldendal (den omtalte Terentius-udgave i to bind, 1788) stod han bl. a. for den latinske oversættelse af og forklaringer til den af Peter Frederik Suhm bekostede udgave af Egils saga, der publiceredes i København 1809. Han

	Codex Regius	Andet	ES bd. 1	ES bd. 2	ES bd. 3
Gudedigte					
Völuspá	1r–3r				1–56
Völuspá		Hauksbók			191–208
Hávamál	3r–7v				57–142
Vafþrúðnismál	7v–8v	AM7481a4to	1–34		
Grímnismál	8v–11r	AM7481a4to	35–66		
Skírnismál	11r–12r	AM7481a4to	67–88		
Hárbarðsljóð	12r–13v	AM7481a4to	90–116		
Hymiskviða	13v–15r	AM7481a4to	117–146		
Lokasenna	15r–17r		147–180		
Þrymskviða	17r–18r		181–198		
Hrafnagaldur Óðins		Skr. ca. 1650	199–232		
Baldrs draumar (Vegtamskv.)		AM7481a4to	233–250		
Alvíssmál	19v–20r		251–274		
Fjölsvinnsmál		1600-tallet ²⁰	275–310		
Hyndluljóð/ Völuspá in sk.		Flateyjarbók	311–346		
Rígsþula, fragm.		Codex Worm.			143–190
Sólarljóð		1600-tallet	App.347–404		
Heltedigte					
Völundarkviða	18r–19v	AM7481a4to		1–24	
Helgakviða	20r–22r			53–84	
Hundingsbana I					

²⁰Dvs. kun overleveret i håndskrifter fra 1600-tallet og senere; gælder også “Sólarljóð” og “Grógaldur”.

	Codex Regius	Andet	ES bd. 1	ES bd. 2	ES bd. 3
Helgakviða Hjörvarðssonar	22r–24r			25–52	
Helgakviða Hundingsbana II	24r–26v			85–116	
Frá dauða Sinfjötla	26v–27r			117–122	
Grípisspá	27r–28v			123–148	
Reginismál	28v–30r			149–166	
Fáfnismál	30r–31v			167–188	
Sigurdrífumál, fragm.	31v–32v			189–210	
Sigurðarkviða, fragm.	33r–33v	Völsunga s. ²¹		245–256	
Guðrúnarkviða I	33v–34v			269–284	
Sigurðarkviða in sk.	34v–36r			211–244	
Helreið Brynhildar	36r–36v			257–268	
Dráp Niflunga	36v–37r			285–288	
Guðrúnarkviða II	37r–38r			289–324	
Guðrúnarkviða III	38r–38v			325–334	
Oddrúnargrátur	38v–39v			335–360	
Atlakviða	39v–41r			361–410	
Atlamál	41r–44r			411–486	
Guðrúnarhvöt	44r–44v			519–534	
Hamðismál	44v–45v			487–518	
Grógaldr		1600-tallet		535–554	
Gunnarsslagur		skrevet 1745		App. 999–1010	

²¹ Völsunga saga, som er overleveret i København, Det Kongelige Bibliotek, NKS 1824 b 4to, ca. 1400, bruges ikke til at supplere fragmentet i *Edda Sæmundar hinns Fróða*. Dette håndskrift indeholder også Ragnars saga loðbrókar samt digtet “Krákumál”.

Arnamagnæanske Stiftelses anden stipendiar fra 1776 (han overtog denne stilling, da Jón Ólafsson Svefneyingur gik over til Schönings Heimskringla-projekt) og første stipendiar fra 1779, da Jón Ólafsson fra Grunnavík døde, indtil sin egen død 17. maj 1798. Ham skyldes første binds tekst og latinske oversættelse, samt det dobbelte tekstapparat med varianter og tekstkritiske noter oven over linjen og ikke tekstkritiske og historiske noter under linjen, og dertil det udførlige glossar og indeks bagerst i bindet (1787: xl).

Da første bind næsten var færdigt i 1786, rejste Guðmundur Magnússon til Island, hvor han tilsyneladende opholdt sig i Vopnafjörður i et par år, og hvor han ifølge Kommissionens bogholderi fik sit stipendium udbetalt hos det danske handelsselskab i købstaden, alt imens han muligvis også arbejdede på sin Terentius-udgave for Gyldendal, eftersom denne publiceredes lige efter hans tilbagevenden til København. Gyldendal var i øvrigt også forlægger for alle tre bind af *Edda Sæmundar hinns Fróða*. Jón Johnsonius (1749–1826), som var anden Arnamagnæanske stipendiar fra 1779, tog sig ifølge forordet blot af den allersidste afslutning på første bind, da han efter Guðmundur Magnússons afrejse fuldførte bindets sagregister efter dennes plan.²² Til trods for Kommissionens store afhængighed af Guðmundur Magnússons filologiske færdigheder, er rosen af hans indsats i forordet til første bind mærkeligt tempereret med udtryk for utilfredshed, som synes for specifikke til blot at være en særdeles stærk underdrivelse.²³ Til arbejdet på første bind har Guðmundur Magnússon

---

var ugift og barnløs og levede størstedelen af sit liv i fattigdom i København, hvor han døde, sandsynligvis af tuberkulose (Bjarni Jónsson frá Unnarholti 1949: 105).

²² Jón Johnsonius (1749–1826) var ligesom Guðmundur Magnússon født og opvokset på nordlandet. Han studerede hos rektor Hálfdan Einarsson (1732–1785), medudgiver bl. a. af *Konungs-Skuggsjá* (Sorø 1768) og forfatter til *Sciagraphia historiae litterariae Islandicae* (København 1777), ved Hólar katedralskole, hvorfra han dimitteredes i 1768. Han blev året efter immatrikuleret på Københavns Universitet og blev baccalaureatus i filosofi 1773. Efter mange år i København giftede han sig der med en dansk kvinde, Johanne Christiane Smidt (d. 1820), og tog siden med hende til Island for at blive sysselmand i Isafjordsyssel i nordvestlandet (Bogi Benediktsson 1889–1907: 242–43).

²³ "In difficillimo hoc negotio si non ubiqve rem acu tetigit G(udmundus) Magnæus, si nec sibi semper, nec nobis, nec lectoribus satisfecit, ejus tamen, utpote in prisca Borealium poësi & philologia non mediocriter versati, qvin & aliarum lingvarum cognitione haud leviter imbuti, operam & industriam Eddæ nostræ neutiqvam inficiandum censemus: multa certe docte &

kunnet støtte sig til forklaringer af i det mindste nogle af digtene, som Gunnar Pálsson (1714–1791), præst på Hjarðarfell i Vestisland, havde udarbejdet for Den Arnamagnæanske Kommission og i en periode årligt sendt til København; forfatteren til første binds indledning er langt mere begejstret for denne islandske lærde mand, end han er for Guðmundur Magnússon (1787: xl–xli).²⁴

Seks år efter udgivelsen af første bind, i marts 1793, forelå tilsyneladende alle tekster til digtene i andet bind færdigredigerede med varianter, latinsk oversættelse og noter. Dette arbejde (som i forordet til andet bind omtales som meget langsommeligt og så vanskeligt, at man kun kunne betro det til islæn-

---

solertes, multa argute & audacter resolvit, qvæ aliis hactenus gordio magis nodo inextricabilia fuerunt.” (‘I denne enormt vanskelige opgave, selv hvis G(uðmundur) Magnæus ikke altid har ramt sømmet på hovedet, selv hvis han ikke altid har tilfredsstillet hverken sig selv, os eller læseren, synes vi slet ikke, at denne i Nordens gamle digterkunst og filologi, ja, faktisk dertil også forstandige mand i andre sprog, usædvanlig lærde mands flittige arbejde overhovedet ikke er nogen skamplet på vores Edda: For han har ganske afgjort forklaret meget med sin lærdom og klogskab, han har løst mange problemer på elegant og dristig vis, som indtil nu for andre har været uløseligere end den gordiske knude.’) (1787: xl).

²⁴“Nec reticendus deniqve est, sed vel principe dignus loco, *Gunnari Pauli filii*, Hiardholtensis in Islandia olim Pastoris, & Dalensis Toparchiæ Præpositi, nunc autem ob senectutem emeriti, Editioni huic nostræ maxime proficuus labor & sedulitas, qvi continuos fere in Eddica hæc carmina commentarios nobis qvotannis transmisit. Glaciem hi scidere, qva non infracta, clausus sæpius hæsisset G(uðmundus) Magnæus, ubi jam satis acutum, imo duce, ut fit, nonnunquam acutius cernere sibi videtur; hujus enim senis sive ingenium, sive doctrinam spectaveris, eo utiqve in rebus ad veterem patriæ poësin & philologiam pertinentibus magis versatum aut feliciorum inter Islandos hodie reperiri non credimus.” (‘Endelig skal det nævnes, ja, muligvis skulle det nævnes først: Det højst gavnlige og vedvarende arbejde for denne vores Edda-udgave, som blev udført af Gunnar Pálsson, forhenværende præst i Hjarðarholt og provst i Dalasýsla, men nu fratrudd på grund af alderdom, som næsten uafbrudt hvert år sendte os sine kommentarer til de eddiske kvad. Disse kommentarer ryddede tit en vej, hvor den ikke før var ryddet, og G(uðmundur) Magnússon ville gentagne gange have siddet fast, når den anden så ud til at trænge igennem, ja, nogle gange være skarpere end foregangsmanden selv; for vi tror ikke, at der findes nogen blandt samtidens islændinge, der er mere erfaren eller heldigere end denne gamle mand, hvad enten det angår skarpsindighed eller lærdom, i det mindste for så vidt det vedrører sager med relation til det gamle fædrelands poesis filologi.’) Gunnar Pálssons håndskrevne studier findes under signaturerne København, Den Arnamagnæanske Samling, AM 423 fol (med vedlagte breve til Kommissionen, dateret 1786–1788) og København, Den Arnamagnæanske Samling, AM 424 fol (forklaringer til digtene “Grimnismál”, “Skirnismál”, “Hárbarðsljóð”, “Hymiskviða”, “Lokasenna”, “Baldrs draumar” og “Hrafnagaldur Óðins”).

dinge, fordi kun de i kraft af deres modersmål var egnede til at forstå Nordens gamle poetiske diktion), var også denne gang blevet gennemført af stipendiaren Guðmundur Magnæus samt hans makker Jón Johnsonius, anden stipendiar, der ligesom han var en fremragende latinist. Men da eforerne eksaminerede arbejdet grundigt, fandt de, at det ganske vist vidnede om disse mænds erfaring og viden; men i de dele, der var blevet udarbejdet af Guðmundur Magnússon, bemærkede de gentagne gange ‘for megen snakksalighed’, og ‘her og der et vist hastværk’ (“nimiam loquacitatem [...] hic illic aliquam festinationem”), som det udtrykkes i forordet til bind to (1818: xxix), der ifølge bibliografiske opslagsværker menes at være skrevet af Børge Thorlacius (1775–1829), den tidligere omtalte Skúlis søn, på vegne af Kommissionen.

Man fandt derfor på den løsning at ansætte den erfarne Jón Ólafsson Svefneyingur, bedst kendt for prisskriftet *Om Nordens gamle Digterkunst, dens Grundregler, Versarter, Sprog og Foredragsmaade* (1786), til at revidere manus til andet bind. Men da denne var halvvejs igennem emendationen, udbrød der en bybrand i København, d. 5.–7. juni 1795, som bl. a. gik ud over Jón Svefneyingurs private bogsamling, og derudover opstod der andre problemer og uspecificerede forhold, som forårsagede, at Svefneyingur blev nødt til at afstå fra arbejdet. Desværre havde ingen andre af Kommissionens medlemmer mulighed for at påtage sig opgaven. ‘Det var, som om det nu var i skæbnens hånd, at Eddas andet bind blev forsinket i så lang tid, indtil der var kompenseret for den æreskrænkelse, som nok udmærket lærde mænd i andre fag, men totalt ignorante om nordboernes digtersprog, fortsat påførte dette ærværdige monument’ (“Videbatur in fatis fuisse, ut secundum Eddæ Volumen tam diu differretur, donec expiatum esset crimen calumnia contractum, quam Viri, aliis quidem nominibus egregie eruditi, sed lingvæ poeticæ borealium prorsus ignari, venerando huic monumento adspargere sustinuissent”) (1818: xxx).²⁵

²⁵Det er uklart, hvad der præcis sigtes til her, men ikke usandsynligt, at man bl. a. mener den tyske historiker Friedrich Rühls’ (1781–1820) for eddadigtningen ganske subversive hypotese, at den måtte bero på udenlandsk, angelsaksisk, digtning; Rühls fremsætter denne tese i *Unterhaltungen für Freunde altdeutscher und altnordischer Geschichte und Literatur* (Berlin 1803), og dertil i udenværker til sin Edda-oversættelse, *Die Edda nebst einer Einleitung über nordische Poesie und Mythologie und einem Anhang über die historische Literatur der Isländer* (Berlin 1812). Wilhelm Grimm beskriver kortfattet, hvad der var på spil for det nye fag Germanistik: “Herr

En dybere nationalitetsfølelse

Da der var gået tyve år fra udgivelsen af gudedigtene i første bind, omkring 1807, var stemningen omkring eddadigtningen tilsyneladende vendt. Man kan gætte på, at denne sindelagsændring er knyttet til krisen, der begyndte med Københavns terrorbombning 2.–7. september 1807, da kilderne til eddadigtningen var meget tæt på for evigt at blive tilintetgjort af den engelske flådes brandraketter.²⁶ Af ikke mindre betydning er frembruddet af romantikkens fantasibejstrede æstetik, samt voksende nationalfølelse og interesse for middelalderen, som medførte, at en mere gunstig bedømmelse af og entusiasme for den gamle Edda hurtigt begyndte at spredes i lærde kredse, ikke mindst blandt visse tysksprogede forskere. Således beskriver professor i teologi ved Københavns Universitet Peter Erasmus Müller (1776–1834) de politiske omstændigheder, der motiverede den nye interesse for eddadigtningen:

Fra det 19 Aarhs. Begyndelse indtraf forskjellige [*sic*] Omstændigheder, der efter at den revolutionaire Svimmel ikke længere fyldte Gemytterne, kraftigen henledte Opmærksomheden paa Nordens Oldtid. Flere Lærde begyndte deres didhørende Undersøgelser, og Oehlenschläger udgav sine Digte [1803]. I Tydskland vakte det Napoleontiske Undertrykkelsessystem en dybere Følelse af Nationalitet, der forøgede Attraaen efter at kjende Middelalderen, hvor den tydske Kraft ret syntes at have viist sig.

Professor Rühs in Berlin [...] hat die Absicht darzuthun, daß es keine nordische, nur eine Isländische Dichtkunst gebe, und daß der größte Theil der Mythologie freye unmittelbare Erfindung sey, in welche Zusammenhang zu bringen immer den traurigsten Erfolg gehabt; Christen hätten die mythischen Bücher verfaßt, ja überhaupt sey durch das Christenthum alle Cultur erst nach dem rohen Norden gekommen” (W. Grimm 1814: 209).

²⁶Til alt held var forstanderen for Den Arnamagnæanske Samling og Universitetsbiblioteket på dette tidspunkt, Rasmus Nyerup (1759–1829), assisteret af litteraturhistoriker Knud Lyne Rahbek (1760–1830), særligt opmærksom på, at der ikke måtte ske en gentagelse af katastrofen fra 1728, da hele den kostbare universitetssamling på loftet i Trinitatis kirke brændte. Deres fokus var primært på den Arnamagnæanske håndkriftsamling, en selvstændig del af universitetssamlingen: “Det var navnlig denne store Skats Tilstedeværelse, der gjorde Universitetet ængstelig, da Krigen 1807 bragte København i Farezonen. Et Bombardement maatte ikke faa de samme Følger som Branden 1728. I Tide bragte man derfor Haandskrifterne i Sikkerhed i en muret Kælder underst i Rundetaarn og gjorde Forberedelser til at evakuere de kostbareste af Bøgerne, som man tænkte at hejse ned i Taarnets hule Spindel” (Steenberg 1962: 59).

Undersøgelsen om den tyske Middelalder maatte nødvendigvis lede til nøiere at drøfte den herlige Sang om Nibelungerne og de andre med den forbundne Digte. Denne Undersøgelse førte den grundige Forsker til de dermed saa nær beslægtede eddiske Sange, og saaledes blev i Tydskland omtrent paa samme Tid som i Danmark Længselen større, efter at see disse længe forborgne Skatte fremdragne for Lyset. (Müller 1818: 551.)

Blandt de tyske forskere, som havde fået øjnene op for de eddiske sange, var brødrene Grimm i Kassel i Kurhessen, som nu var hovedstad i Kongeriget Westfalen, en napoleonsk vasalstat, som eksisterede inden for Rhinforbundet fra 1807 til 1813. Westfalen blev regeret af Jérôme Bonaparte, der var bror til Napoleon og Jacob Grimm var Kong Jérômes højtlønnede bibliotekar, mens broren Wilhelm levede under Jacobs tag. Efter Hannovers indlemmelse i Westfalen, faldt Danmarks og Westfalens grænser sammen, og derfor syntes man, at en personlig kontakt mellem rigerne var ønskværdig. Greven Hans Georg von Hammerstein-Equord (1771–1841), en forhenværende general i Napoleons militærmaskine, blev udvalgt til gesandt, og sendt til Danmark fra december 1810 til november 1811 (Roos 1947: 87–88).

Først havde brødrene Grimm forsøgt at låne de Arnamagnæanske originaler fra København til Kassel, ligesom de plejede at låne håndskrifter fra tyske biblioteker, men denne anmodning blev hurtigt afvist af danske bibliotekarer (Roos 1947: 96). I stedet bad de greven von Hammerstein-Equord om at skaffe sig afskrifter af kvadene. I København forsøgte greven sig bl. a. med at lære islandsk og selv at afskrive de islandske kvad på universitetsbiblioteket i Trinitatis kirkes loft, samt at købe sig til kopier af disse digte ved hjælp af en islandsk skriver.²⁷ I 1811 modtog brødrene Jacob og Wilhelm Grimm i Kassel afskrifter af de tretten heltekvad, som skulle udkomme i andet bind af Sæmundar Edda, fra den kongelige westfalske gesandt i Danmark, som hermed sørgede for, at brødrene fik "eine vollständige und genaue Abschrift dieser Eddaischen Lieder" (Grimm 1881 [1812]: 217), som det formuleres.

²⁷ Roos (1947: 97), som også citerer en beskrivelse ved Rasmus Nyerup af den ivrige general *cum* forsker på Universitetsbiblioteket i et brev til Friedrich Heinrich von der Hagen (se nedenfor), dateret 22 februar 1811: "Für nicht langer Zeit stritt er unter Napoleons Fahnen in Spanien, und nun sitzt er bei meiner Seite in der Universitätsbibliothek und schreibt isländische Manuskripttitelen ab für Grimm."

Af de lidt afvigende overskrifter at dømme, som brødrene Grimm giver digtene, indeholdt afskriften “Helgakviða Hundingsbana I”, “Helgakviða Hjörvarðssonar”, “Helgakviða Hundingsbana II”, “Frá dauða Sinfjötla”, “Fáfnismál og Sigurdrífumál” i ét, “Brot af Sigurðarkviðu”, “Helreið Brynhildar”, “Guðrúnarkviða I”, “Guðrúnarkviða II”, “Dráp Niflunga”, “Atlakviða”, “Atlamál in grœnlenzku” og “Völundarkviða”. Det er fristende at lægge denne afskrift til grund for en konstatering af en slags *Stand der Forschung* på det Arnamagnæanske udgivelsesprojekt i 1811, men dette er næppe muligt, og det er mere sandsynligt, at et eller andet Sæmundar Edda-håndskrift er blevet kopieret. Arnamagnæanske oversættelser eller forklaringer synes i det mindste ikke at have fulgt med. Baseret på von Hammerstein-Equords afskrift udkom der fire år senere, i Berlin 1815, *Lieder der alten Edda. Aus der Handschrift herausgegeben und erklärt durch die Brüder Grimm*, som dog mangler de sidste fem digte i listen ovenfor før “Völundarkviða”, der er trykt forrest i udgaven. Udgaven er dedikeret til gesandten med tak for hjælpen.

Kort tid forinden havde brødrene Grimms store konkurrent, Friedrich Heinrich von der Hagen (1780–1856), som i 1810 blev ansat som den første ekstraordinære professor i gammeltysk litteratur i Berlin og året efter flyttede til en lignende stilling i Breslau, ligeledes været i gang med at skaffe sig afskrifter af de endnu utrykte eddadigte. Han havde tilsyneladende lidt bedre kontakter i København og var så heldig, at Nyerup satte ham i kontakt med en talentfuld protegé og assistent på Universitetsbiblioteket ved navn Rasmus Rask (1787–1832), som på dette tidspunkt arbejdede på sin første vigtige studie, *Vejledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog* (København 1811). Med Rasks og P. E. Müllers bistand lykkedes det allerede i 1812 von der Hagen at udgive *Lieder der älteren oder Sämundischen Edda: altnordische Lieder und Sagen welche zum Fabelkreis des Heldenbuchs und der Nibelungen gehören* (Berlin), dog uden hverken oversættelser eller noter. To år senere udkom fra den samme lærdes hånd *Die Edda-Lieder von den Nibelungen zum erstenmal verdeutscht und erklärt* (Breslau 1814); her er fem eddadigte oversat med enkelte historiske anmærkninger.

Trods de meget ugunstige tider for Danmark, og trods udhulingen af de Arnamagnæanske stipendier i den kraftige inflation, der indtraf som følge af Napoleonskrigene, besluttede Kommissionen sig endelig i 1811 for at få bragt

orden i udgivelsen af heltedigtene, m. a. o. at udgive bind to. Gyldendal indvilligede i at indlede trykningen af værket mod godtgørelse for hvert ark, og en hemmelig sponsor bistod udgivelsen med tusind Rigsbankdaler. I mellemtiden var både Guðmundur Magnússon og Jón Ólafsson Svefneyingur afgået ved døden og Johnsonius for længst afgået til Island. Men da manuskriptet skulle sendes i trykken, opdagede man, at Jón Ólafsson kun havde efterladt sig 12 af digtene i færdigredigeret form, og som sådan parate til at gå i trykken (“comperimus Olavium XII carmina emendata typisque matura reliquisse”, s. xxx).²⁸

Selvom det, der var efterladt fra stipendiærernes hånd ikke var perfekt, foretrak Kommissionen alligevel at lade dette gå i trykken fremfor endnu en gang at udsætte udgivelsen ved at påbegynde en ny revision; rationalet var, at de få fejl, der stadig fandtes i manuskriptet, kunne emenderes i glossaret til sidst! De forventninger, man havde til glossaret, eller som det hedder fuldt ud “Specimen glossarii sive Index vocum, terminationum rariorum et phrasium in partem historicam Eddæ Sæmundinæ” (‘Et udkast til et glossar eller En fortegnelse over ord, sjældne endelser og fraser til den historiske del af Sæmundar Edda’), var tydeligvis store, og det trykte resultat blev også et overflødigshorn af komparativ etymologi, der i vidt omfang overgår glossaret til første bind, som på sin side også er særdeles langt, lærd og komparativt. At glossaret kunne udvikle sig til et så ambitiøst forskningsprojekt skal sikkert forstås i sammenhæng med den kendsgerning, at den komparative skole i sprogvidenskaben netop blev grundlagt i denne tid med bl. a. danskeren Rasmus Kristian Rasks (1787–1832) banebrydende værker mellem udgivelsen af første og andet bind.

Men da opdagede Kommissionen endnu et problem, nemlig at trykmanuskriptet til udgaven af begge “Helgakviður Hundingsbana” var gået tabt, “rimeligvis ved Udlaan”,²⁹ og denne mangel anså man det for nødvendigt at råde bod

²⁸ Dette antal digte, 12, må forstås på den måde, at Svefneyingur ikke havde nået at rette og revidere flere. Resten af digtene må således være trykt stort set i den form, hvori Magnæus og Johnsonius havde afleveret dem i marts 1793.

²⁹ Peter Erasmus Müller, nyligt medlem af Kommissionen, da andet bind udkom, supplerer således indledningens ord om tabet af de to trykmanuskripter: “Men nu viste der sig en ny Vanskelighed, da Oversættelsen af tvende Sange med tilhørende Apparat imidlertid, rimeligvis ved Udlaan, var forkommet” (1818: 552). Hverken Kommissionen, i indledningen,

på, før andet bind kunne se dagens lys. Dertil forestod det stadig at kompilere ord- og sagregistre til udgaven. ‘Heldigvis skete det’, står der i indledningen til andet bind, ‘at Finnur Magnússon ankom til København fra Island i efteråret 1812’ (“Feliciter accedit, ut auctumno 1812 Havniam ex Islandia venisset Finn Magnussen”, 1818: xxxi) – en mand, der med sit skrift *Forsøg til Forklaring over nogle Steder af Ossians Digte mest vedkommende Skandinaviens Hedenold*, trykt to år senere i København, havde givet beviser på at være så godt indlæst i eddadigtningen, at han problemfrit kunne påtage sig kompilationen af de manglende glossarer og registre.³⁰ I mellemtiden sendte et medlem af Kommissionen en forespørgsel til Hallgrímur Scheving (1781–1861) på Island, om han ville påtage sig at forberede teksten af de to “Helgakviður” med latinsk oversættelse og forklaringer til erstatning af de to tabte trykmanuskripter. Hallgrímur Scheving, forhenværende Arnamagnæansk stipendiar, var et par år tidligere blevet ansat som adjunkt ved latinskolen på Bessastaðir i nærheden af købstaden Reykjavík og havde netop udmærket sig ved en publikation om to kritiske strofer i digtet “Völuspá”.³¹ Men eftersom kommunikationen med Island tit var afbrudt i 12 måneder eller mere ad gangen på grund af krigen, anså man det for nødvendigt i mellemtiden tillige at bede Finnur Magnússon om at udarbejde forklaringer til de to tabte digte. Da Kommissionen tidligt på foråret 1813 modtog Hallgrímur Schevings udmærkede kommentarer til disse kvad, var trykningen af andet bind nået meget langt, og det var på dette tidspunkt blevet for sent at inddrage dem i selve tekstudgaven, så Kommissionen besluttede udelukkende at bruge dem til glossaret og registrene, for at udgaven ikke fuldstændig skulle være

---

eller Müller, i nærværende anmeldelse af bindet, retter nogen mistanke mod specifikke brugere af Universitetsbiblioteket, ikke engang mod brødre Grimms målrettede agent, grev von Hammerstein, som dermed må anses for at være helt uden skyld.

³⁰ Finnur Magnússon, som på dette tidspunkt var 31 år, skulle snart blive en af verdens største autoriteter inden for komparativ mytologi (se videre nedenfor).

³¹ Hallgrímur Scheving var uddannet i katedraleskolen i Hólar, hvorfra han dimitteredes i 1802; han blev attestatus på Københavns Universitet i 1804 og færdiggjorde sin uddannelse fire år senere. Han vandt to guldmedaljer som studerende, i 1807 og 1808. I 1810 udgav han en studie om digtet “Völuspá” i *Det Skandinaviske litteraturselskabs skrifter*, der fik indflydelse på 3. bd. af *Edda Sæmundar* (se nedenfor). I 1817 opnåede han doktorgraden i filosofi for et skrift om tekstproblemer i en ciceroniansk dialog, *Brutus*, om veltalenhedens historie i Rom (Hallgrímur Scheving 1817).

foruden Schevings bidrag (1818: xxxi). Heraf kan man konkludere, at redaktion, variantapparat, latinsk oversættelse og forklarende noter til den trykte udgave af de to “Helgakviður Hundingsbana” hovedsagelig skyldes Finnur Magnússon. Dette bekræftes også i omtalen af håndskrifterne i Kommissionens indledning til andet bind, hvor Finnur Magnússon siges til redaktionen af disse kvad ud over Codex Regius at have anvendt to håndskrifter med kommentarer, der tilhørte Børge Thorlacius og Suhm (1818: xxix).

Ud over tekst, variantapparat, oversættelse og noter består andet bind således af et ekstensivt etymologisk og komparativt glossar (s. 555–862), som tydeligvis er udformet til imødekommelse af samtidens store interesse for dette nye forskningsfelt; dertil er der et navnerregister (s. 863–96), et kort appendiks med liste over sprog, hvorfra det sammenlignende ordforråd til glossaret og navneregistret er taget, samt en litteraturliste over benyttede værker (s. 897–906). Derefter følger en udførlig sammenfatning i prosa over digtenes indhold med forklaringer (s. 907–70), et sagregister – eller et tidligt motivindeks for digtene (s. 971–92), og endelig et register over de ord, der diskuteres i glossaret og noterne til teksten (s. 993–98). Disse omfangsrige udenværker må ligeledes antages hovedsagelig at være Finnur Magnússons arbejde. Til slut kommer digtet “Gunnarsslagur” (s. 999–1010), placeret bagerst i bindet på grund af dets (ganske let beviselige) unge alder; det er i virkeligheden skrevet i midten af 1700-tallet af en af konsulenterne på udgivelsesprojektet!

Det gamle og det nye (gamle)

Man kan undre sig over, at det ellers fortræffelige digt “Gunnarsslagur” fik lov at indgå i udgaven. Det kan være af interesse i udgivelsessammenhæng at se nærmere på dette digts udgivelse, fordi den måske bedre end noget andet afslører Kommissionens skødesløse omgang med eddadigtene i denne udgave. Deres holdning er til en vis grad sammenlignelig med de svenske udgiveres lige så sløse tilgang til publikationen af islandske tekster i en tidligere periode under ideologisk pres. “Hrafnagaldur Óðins” i første bind har senere vist sig at være et eftermiddelalderligt digt, men da bindet udkom, mente mange af gode grunde, at det var blandt de allerældste eddadigte, selvom denne antagelse

ikke fik støtte af middelalderlige tekstvidner. Det samme gælder det digt, som nu ofte går under titlen “Svipdagsmál”, men er overleveret i 1600-tallets håndskrifter som to adskilte digte, “Grógaldr” og “Fjølsvinnsmál”; hertil kommer “Sólarljóð”, som tydeligvis er et katolsk-kristent middelalderdigt, selvom også det udelukkende er overleveret i efterreformatoriske håndskrifter.³² Udgiverne af andet bind oplyser i deres indledning, at “Gunnarsslagur” blev fundet eller opdaget af Guðmundur Magnússon under hans ophold i Island i tiden omkring 1787 (1818: xxvi).³³ Udgivelsen af “Gunnarsslagur” som en del af andet bind, der skulle indeholde den ældste overleverede norrøne heltedigtning, afslører således med al tydelighed den metodologiske usikkerhed, der på dette tidspunkt herskede i dateringen af eddadigte – en situation som på visse punkter stadig er gældende (jf. Bjarne Fidjestøl 1999).³⁴

“Gunnarsslagur” blev i første bind defineret som et tabt digt (“*Gunnari (Giukungi) Melos, qvod nobis periit*”, 1787: xxxviii). Digtets titel kendtes alene, fordi den nævnes i “Norna-Gests þátrr” (“Totten om Norne-Gæst”) i Óláfs saga Tryggvasonar in mesta i Flateyjarbók (Reykjavík, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, GKS 1005 fol, 1387–1394), der var udkommet i to bind i Skálholt 1689–1690. Den danske Norne-Gæst var ifølge totten omkring 300 år gammel, da han døde på kong Olav Tryggvesøns tid (kort før år 1000), efter at han baseret på sin egen erfaring havde fortalt om vølsunger, gjukunger og andre oldtidskæmper – og dertil spillede på sin harpe. Den bedste sang, som

³²“Hrafnagaldur Óðins” er ikke et middelalderdigt, idet der i kvadet forekommer et klassisk ordsprog (*In nocte consilium*), som synes at være hentet fra et eksemplar af Erasmus’ *Adagia*, der kom til Island med Brynjólfur Sveinsson i 1638. Digtet omtales første gang omkring 1688 og er derfor tilsyneladende skrevet i denne periode, sandsynligvis i Skálholt omkring midten af 1600-tallet og som følge af den begejstring, der greb om sig på stedet efter genopdagelsen af Codex Regius af Den Ældre Edda i 1643 (Lassen, udg. 2011: 20–21).

³³Det angives i indledningen, at dette skete i år 1780, men det er åbenlyst forkert, eftersom Guðmundur på dette tidspunkt var i København og hans ophold på Island i et par år først fandt sted omkring den tid, første bind udkom i 1787. Guðmundurs afskrift af “Gunnarsslagur”, som findes i København, Det Kongelige Bibliotek, NKS 1877 4to og som digtet blev trykt efter i 2. bd., formidler igennem sin titel de oplysninger, at det er fundet af ham i 1787: “Gunnars-Slagr, Ein af þeim töpudu Qvidum Sæmvdar-Eddu, fvndin í Islandi ár 1787. af G. Magnæus. med hans fá-einum Leidrettingum og utskýringum” (Kristian Kálund 1900: 256).

³⁴Flere forskere argumenterer i dag for, at centrale eddadigte som “Völuspá” og “Hávamál” godt kan være digtet af islandske gejstlige i 1100- og 1200-tallet.

den litterære tidsmaskine Norne-Gæst fremfører for kong Olav Tryggvesøn, er digtet “Gunnarsslagr”, som Guðmundur Magnússon, som omtalt, i første bind antog for tabt. Fra oldtidssagaen Völsunga saga hentedes ligeledes en beretning om den samme sang, som tilsyneladende skal forklare tilblivelsen af dette tabte olddigt, idet der her fortælles, at Gunnar Gjukessøn blev kastet i en ormegård med bundne hænder, hvorved han udelukkende kunne spille på sin harpe med tærne, imens han sang så blidt, at ormene faldt i søvn, på nær én, der borede sig ind i hans hjerte. Motivet minder om Ragnar Lodbrogs endeligt og det berømte digt “Krákumál”, der i 1636 blev udgivet af Ole Worm (1588–1654). Her var der med andre ord en sløjfe i overleveringen, der kunne udfordre en digterisk anlagt antikvar til rekonstruktion af et tabt digt, der på alle måder opfyldte lærde forestillinger om den kanoniske danske/norrøne dødssang (Gottskålk Jensson *in spe* a).³⁵

I betragtning af digtets placering bagerst i andet bind kan det ikke udelukkes, at Kommissionens omtalte revision af Guðmundur Magnússons arbejde på et tidspunkt næsten har ført til dets udeladelse fra udgaven. Ifølge den formodede forfatter til Kommissionens forord, Børge Thorlacius, medgav digtets opdager Guðmundur Magnússon selv, at ‘visse steder i digtet vakte hans mistænksomhed om dets ungdommelighed, men at han alligevel mente, at meget mere (ved digtet) støttede dets autenticitet’ (“quædam loca suspicionem novitatis ipsi movere, multo plura tamen ejus authentiam adstruere judicabat”, 1818: xxv). Guðmundur Magnússon konkluderede således, at digtet aldersmæssigt tilhørte samme periode som “Hrafnagaldur Óðins” og “Vegtamskviða” (dvs. “Baldrs draumar”). Og eftersom ikke kun Guðmundur Magnússon, men også andre mænd med forstand og erfaring på området havde stor tillid til digtets høje alder, blev det besluttet at trykke “Gunnarsslagur” som det ‘13. digt’ i det planlagte bind to (1818: xxv), dvs. mellem “Guðrúnarkviða 1” og “Dráp Niflunga”.³⁶ Under Kommissionens senere revision af Guðmundur Magnússons

³⁵Så sent som i 1812, kunne brødrene Grimm stadig besørge tabet af “Gunnarkvida [*sic*], die zu besitzen man so sehr wünschen muss” (Grimm 1881 [1812]: 213).

³⁶Digtene i andet bind, som det blev trykt, er 22 i alt – men 23 hvis man medregner “Gunnarsslagur”, som dog ikke rigtigt tilhører den del af samlingen, fordi det er placeret i appendikset efter de omfangsrige udenværker – her henvises der til de 12 færdigredigerede digte som på et tidligere tidspunkt skulle med i bindet (1818: xxx).

arbejde må der imidlertid være opstået tvivl, som førte til, at ‘Vi besluttede os for, at udveksle breve med lærde mænd i Island for med yderligere nøjagtighed at udforske digtets kritiske grundlag’ (“Constituimus tamen, mixtis literis cum doctis in Islandia viris criticas hujus odæ rationes diligentius acquirere”, 1818: xxv), som det hedder på Kommissionens undertiden lidt pompøse sprog.

Digtets placering vidner i det mindste ganske tydeligt om tvivlen om rigtigheden i at udgive det sammen med de urgamle digte. Finnur Magnússon, ‘hvis indsats har været meget gavnlig for nærværende bind’ (“Finn Magnussen, cujus opera huic volumini utilissima fuit”, 1818: xxv), havde på dette punkt afgørende indflydelse, og han har sandsynligvis også været den, der korresponderede med de islandske lærde, for det oplyses i indledningen til andet bind, at Finnur formidlede et brev til Kommissionen fra Island, dateret 24. juli 1815, som var skrevet af Árni Þorsteinsson (1754–1829) på Kirkjubær, provst i Norður-Múlaþing, til en anden islandsk provst, Guttormur Pálsson (1775–1860) på Hólmar i Suður-Múlasýsla. Den sidstnævnte har sandsynligvis bedt Árni om en redegørelse for oprindelsen af “Gunnarsslagur” med henblik på at kunne videresende det til Finnur Magnússon i København, som også er den, der har oversat brevet til latin. Guttormur Pálsson og Finnur Magnússon har formodentlig kendt hinanden i Reykjavík, hvor den første var rektor for Reykjavíkurskóli og i en kort tid lærer på Bessastaðir, samtidig med at den anden fungerede i købstadens danske embedsværk. Brevet indeholder for det første erindringer om Guðmundur Magnússons besøg hos brevsriveren i 1787 og hans ‘fund’ af “Gunnarsslagur” samme sted. Árni Þorsteinsson kan blandt andet fortælle, at Guðmundur opholdt sig hos sysselmanden i Norður-Múlasýsla, Guðmundur Pétursson (1748–1811) i Krossavík i Vopnafjörður, hvilket stemmer overens med ovennævnte oplysninger i det Arnamagnæanske bogholderi, at han i årene 1786–1788 fik udbetalt sit stipendium fra Det Arnamagnæanske Legat i Vopnafjörður. Selv var Árni Þorsteinsson i årene 1782–1791 præst på Hof i Vopnafjörður, omkring 15 km væk, da han hen over vinteren lånte Guðmundur Magnússon sin bog til undersøgelse og afskrift.

Brevsriveren Árni Þorsteinsson gør herefter et forsøg på at finde frem til tekstens oprindelse. Han ejede selv den bog, hvorfra Guðmundur Magnússon kopierede digtet, og kan også oplyse, at den var skrevet i 1764 af Jakob Sigurðsson (1727–1781), bonde og afskriver (“librarius”) på Skálanes i Vopnafjörður, og

at denne havde tilføjet en samling bestående af 13 eddadigte foran sin afskrift af Snorra Edda. Dette håndskrift er nu opbevaret i Reykjavík, Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn, hvor det bærer håndskriftsignaturen ÍB 299 4to. Det er dateret 1764 på titelsiden.³⁷ Skriveren af håndskriftet, Jakob Sigurðsson, har placeret “Gunnarsslagur” mellem digtene “Alvíssmál” og “Vafþrúðnismál”, uden nogen indikation af at han mistænkte digtet for at være ungt (“absque ulla su(s)picionis de ejus novitate indicatione”, 1818: xxv). Provst Árni Þorsteinsson kan endvidere oplyse, at bogen kom i hans eje fra hans forgænger på Hof, præsten Skapti Skaptason (1761–1804). Skapti havde selv fortalt ham (“mihi ipse narravit”), at de 13 eddadigte var afskrevet efter et ældgammelt håndskrift (“descripta essent ex antiquo codice”), som Sigurður Eiríksson (1706–1768), præst på Skeggjastaðir på Langanes lidt nord for Vopnafjörður, ejede. Længere tilbage kan Árni Sigurðsson ikke spore oprindelsen til “Gunnarsslagur”s tekst i sit håndskrift, og hvad der herefter følger er forlydender om andre håndskrifter med “Gunnarsslagur” og konjekture om digtets alder og forfatterskab (1818: xxv):

Si Gunnarslagur in isto codice fuit, Gunnarus Pauli ejus auctor esse non potest. [...] G. Magnæus ubi istud Gunnari melos vidit, priscis genuinis accensebat. Ejusdem sententiæ erat toparcha Gudmundus Petersen, atque ipse ego, licet in talibus forte non idoneus judex. Verum nunc *rumor* spargi incipit a boreali pariter ac occidentali insulæ parte, *quod pœmatis* hujus *auctor* sit vir longe doctissimus *Gunnarus Pauli*. Aliquid fulcri ei inde accedit, quod filius meus Sigfus refert, se, dum scholam Holensem frequentaret, hocce melos cum aliis Paulidæ pœmatibus apud sororem ejus Steinun Pauli filiam, ipsius Præpositi manu scriptum vidisse; seque deinceps Miklagardi in Eyjafjörð id reperisse in Ms^{ta} pœmatum collectione, ubi diserte additum esset: istud melos Præpositum Gunnarum Pauli auctorem habere. Plura ad hanc rem illustrandam nescio; sed hoc modo addo: quod, si Gunnarus Pauli carminis Gunnarslagur vere auctor est, pœtam, cui vix par invenietur, eum judico, dum pœseos antiquæ genium indolemque adeo native imitari polluerit. (1818: xxvi)

³⁷Håndskriftet er digitaliseret og tilgængeligt online på <handrit.org> (sidst besøgt 21. dec. 2018), Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafns, og Den Arnamagnæanske Samlings fælleskatalog.

(Hvis “Gunnarsslagur” var i dette håndskrift [dvs. i skriveren Jakob Sigurðssons formodede ældgamle forlæg for ÍB 299 4to], kan Gunnar Pálsson ikke være dets forfatter [...] Da Guðmundur Magnússon så kvadet [i ÍB 299 4to], regnede han det blandt de gamle og autentiske. Af samme mening var sysselmanden Guðmundur Pétursson, og jeg selv, selvom jeg måske ikke er den ideelle dommer i sådanne sager. Men nu begyndte der at sprede sig snak både fra nordlandet og vestlandet, om at digteren til dette kvad var den særdeles højlærde mand Gunnar Pálsson. Denne antagelse får en vis støtte af det, som min søn Sigfús fortæller, at han så dette kvad, imens han gik i katedraleskolen i Hólar, blandt andre af Gunnar Pálssons digte hos dennes søster Steinunn og skrevet med provstens [dvs. Gunnar Pálssons] hånd; dertil siger han, at han fandt det på Mikligarður i Eyjafjörður i en håndskreven digtsamling, hvori det eksplicit var tilføjet, at “dette kvad er digtet af provsten Gunnar Pálsson”. Mere har jeg ikke at bidrage med til opklaring af denne sag; men jeg vil blot tilføje følgende: at hvis det er sandt, at Gunnar Pálsson er forfatteren til “Gunnarsslagur”, så anser jeg ham for at være en digter, som næppe har sin lige, fordi han i den grad har formået på en autentisk måde at efterligne den antikke poesis ånd og karakter.)

Sandsynligvis er en vis regionalistisk loyalitet over for de andre nordøstislændinge, Guðmundur Magnússon og hans venner, deriblandt sysselmanden i Krossavík, som var en magtfuld mand i området omkring Vopnafjörður, en undertekst i brevet. Tilsyneladende mente alle gamle og respekterede mænd i området med Guðmundur Magnússon, at kvadet var gammelt. Brevskriverens forgænger som præst på Hof, Skapti Skaptason, havde dertil hævdet, at forlægget til ÍB 299 4to var et ‘ældgammelt håndskrift’ (“antiquus codex”, 1818: xxv). Eller sådan husker brevskriveren det, for denne mand, som hverken var ejer eller afskriver af forlægget, var død, elleve år før brevet blev skrevet. Brevskriverens 25-årige søn, Sigfús Árnason (1790–1822), kendte tydeligvis sandheden om digtets oprindelse fra digterens gamle søster Steinunn Pálsdóttir (1726–1827) i Hólar, hvor han havde studeret indtil foråret 1808, og fra et håndskrift, som han havde set på en gård i nordlandet, men hans vidnesbyrd, som refereres, bliver derimod henregnet til den ‘snak’ (“rumor”) om digtets oprindelse, som var ‘begyndt [...] at sprede sig [...] både fra nordlandet og vestlandet’. Til sidst

skubbes bevisbyrden for kvadets alder af brevskriveren ganske snedigt over til dem, der *ikke* tror, at det er gammelt.

I den efterfølgende kritiske diskussion af brevet i Kommissionens indledning til andet bind bliver det påpeget, at Gunnar Pálsson i det mindste ser ud til på et tidspunkt at have kopieret “Gunnarsslagur” (dvs. i søsteren Steinunns håndskrift, som var skrevet med hans hånd) og således at have kendt digtet; hvis han havde ment, at der var tale om et meget gammelt digt, er det pudsigt, at han ikke sendte det til de Arnamagnæanske eforer, som han livet igennem vekslede breve med om netop dette emne. På dette grundlag konkluderes det, at Gunnar Pálsson enten har forfattet digtet selv, at han ikke har troet på dets autenticitet, eller, som en tredje mulighed, at han har villet samle fyldigere argumenter for dets alder. Det sidste anses for usandsynligt, primært fordi Gunnar Pálsson ikke har gjort forsøg på at undersøge de afskrifter, der fandtes i østlandet, mens han var i live. Der fremsættes nu flere argumenter imod den hypotese, at “Gunnarsslagur” er et gammelt kvad. Indledningens forfatter(e) anser ikke Jakob Sigurðssons vurdering af sit eksemplars høje alder for meget værd, ‘fordi blade, som er blevet dårligt behandlet, har suget vand eller røg i sig, nemt kan snyde, hvad angår deres høje alder, når de betragtes med uerfarne øjne’ (“cum chartæ, male tractatæ, aquamque vel fumum contrahendo, oculis non eruditæ antiquitatem facile mentiri queant”, 1818: xxvii). De uerfarne øjne skal forstås som tilhørende den afdøde præst Skapti Skaptason, som åbenbart ikke nød stor respekt blandt de lærde.³⁸ Men, fortsætter Kommissionens forord i en mærkelig kovending, da der er flere, som stadig forsvare “Gunnarsslagur”s autenticitet, og fordi digteren viser det største kendskab til de ægte eddiske kvad og en vidunderlig kløgt i den måde, han forklarer sammenhængen i handlingen, sådan som han forestiller sig den, vil Kommissionen ikke helt ekskludere dette mindeværdige digt fra udgaven, men i stedet trykke det sidst i bindet, dog på en sådan måde at Guðmundur Magnússons oversnakkesalige bemærkninger er skåret bort (“resectis animadversionibus nimis loquacibus G. Magnæi”, 1818: xxvii). Kvadets ordforråd tages ikke desto mindre med i glossaret, fordi langt de

³⁸Páll Eggert Ólason, *Íslenskar æviskrár* 1951: 286, skriver ligefrem, at hann “[þ]ókti gáfnatregur” (‘ansås for ubegavet’).

fleste ord, som forekommer dér ligeledes findes i de andre digte, selvom ordene hver gang mærkes med “†GS”, så læseren kan gennemskue kilden.³⁹

Finnur Magnússons mytologiske storhed

Tredje bind, som udkom så sent som 1828, er redigeret af Finnur Magnússon, med undtagelse af teksten til “Hávamál” med varianter, en udmærket latinsk oversættelse og 40 noter, som ifølge Kommissionens indledning allerede var udarbejdet af Finnur Magnússons forgængere, hvorved der må menes Guðmundur Magnússon og Jón Johnsonius. Der er god grund til at tro, at Finnur Magnússon også har udnyttet Guðmundur Magnússons arbejde i redaktionen af “Völuspá”, og dertil Jón Ólafssons udkast til en udgivelse af samme kvad fra 1756 i “Poëmata aliquot perantiqua” (København, Den Arnamagnæanske Samling, AM 427 fol; en kopi findes med Guðmundur Magnússons hånd i København, Den Arnamagnæanske Samling, AM 428 fol), hvor han både har haft en latinsk oversættelse og fortolkning.

³⁹I sin udgave af eddadigtene fra samme år, 1818, tager Finnur Magnússons ven Rasmus Kristian Rask “Gunnarsslagur” med, men han udtrykker også tvivl om digtets autenticitet. I sin oversættelse af eddadigtene fra 1821–1823 udelader Finnur Magnússon til gengæld kvadet, og her slår han i en fodnote til indledningen til digtet “Hrafnagaldur Óðins” fast, at “det apokryphiske Digt *Gunnars Slagr* [er] forfattet i nyere Tider, for at efterligne Eddasangene” (*Den ældre Edda* 1822, bd. 2: 210). Dette udsagn tyder på, at det ikke har været Finnur, som ønskede at inkludere kvadet i den Arnamagnæanske udgave, men snarere andre medlemmer af Kommissionen. “Gunnarsslagur” blev i 1800-tallet trods tvivlen om dets autenticitet oversat til tysk, fransk og engelsk, ud over svensk og dansk, og trykt i flere samlinger af eddadigte. Grunden er sikkert den, at forfatterens mesterlige behandling af sagnstoffet forekom uforenelig med ideen om, at kvadet ikke var ægte, jf. fx Jacob Grimm 1869 [1819]: 122: “Verfälschung werden nur von halbwissern unternommen (darum auch meistentheils an ihren blößen erkennbar), wahre gelehrte geben sich nicht dazu her.” Først med nordmanden Sophus Bugges udgave af digtene (1867: xlix), som stadig er standardudgaven, blev sagen afgjort med hjælp af håndskriftbaseret bevismateriale (London, British Library, BLAdd 11192, 9r), formidlet til Bugge af Guðbrandur Vigfússon. Her erkender Gunnar Pálsson sit forfatterskab til kvadet. Jf. Haukur Þorgeirsson 2008: 11–25, som gennemgår “Gunnarsslagur”s publikations- og receptionshistorie og daterer kvadet præcist til sensommeren 1745. På dette tidspunkt var Gunnar Pálsson rektor på katedraleskolen i Hólar, en stilling, som måske ikke er så dårligt forenelig med digtets antikvariske hensigt.

Tredje bind er anderledes struktureret end de to forrige, for her får hvert digt sin egen udførlige indledning, og bindet har dertil fået en indre titelside, hvor det kaldes *Poeseos vetustissima scandinavorum Trifolium* ('Et trekløver af den ældste skandinaviske poesi'), der således tilkendegiver, at der er tale om en særlig udgivelse af tre digte, "Vøluspá", "Hávamál" og "Rígsmál". Dette *Trifolium* er ifølge Kommissionens forord blevet trykt flere år før resten af bindet ("plagulae hocce trifolium continentes ante annos aliquot typis mandatae fuerint", 1828: i), men der er ikke grund til at tro, at dette er blevet gjort, længe før bind to udkom i 1818, eller at Finnur Magnússon ikke allerede på det tidspunkt var indblandet i projektet, bl. a. fordi der i noterne ofte henvises til hans "Lexicon Mythologicum", som udkom i tredje bind, men allerede var blevet lovet i forordet til andet bind. Fordi dette *Trifolium* har måttet ligge i mange år, bruges forordet til at tilføje enkelte bemærkninger til teksten og opdatere bibliografien, eftersom forskningen i eddadigte i den mellemliggende periode havde blomstret (1828: iii). Den tidligst daterede tilføjelse til litteraturen er en oversættelse ved Henry Weber, Robert Jamieson og Walter Scott, *Illustrations of Northern Antiquities*, der udkom i Edinburgh i 1814, hvilket giver anledning til at tro, at *Trifolium* allerede forelå trykt i foråret 1813 sammen med hovedparten af digtene i bind to (se ovenfor).

Indledningen til udgaven af "Vøluspá" bærer præg af Finnur Magnússons nonchalante tilgang til tolkningen af de gamle kvad. Der anføres her uden tvivl adskillige oplysninger om nordiske vølver eller spåkvinder (1828: 3–7), og der fremsættes den hypotese, at 'Vølvens spådom' var en sang, som skulle synges ved midsommerfesten, der ligeledes menes at have været helliget Balder og Heimdal som solguder. Dertil skal kvadet være struktureret som en allegori på det store verdensår, eller verdens tilblivelse og undergang, hvilket også skal svare til det mindre solårs regelrette afvekslinger (1828:7–13; jfr. Müller 1829: 579). Digtet menes muligvis at være fragmentarisk overleveret, og måske også forvansket i kølvandet af kristendommens indførelse i Norden, dog kun ganske lidt, 'fordi det er indlysende nok for os, at nogle af de papirhåndskrifter, som vi besidder, følger andre meget gamle pergamenthåndskrifter, og ikke kun den eneste membran (Codex Regius), som nu er bevaret på Det Kongelige Bibliotek i København' ("cum satis nobis illucescat, quod chartæ qvædam, qvas possidemus, alia secutæ sint membranacea et pervetusta exemplaria, qvam illud

solum quod jam in bibliotheca Regia Havnensi servatur”) (1828: 18). Peter Erasmus Müller kritiserede straks i en anmeldelse af bindet (Müller 1829: 579–80) denne manglende og misvisende redegørelse for håndskrifterne, som også går stik imod Árni Magnússon’s konklusioner om eddadigtningens håndskriftoverlevering og forholdet mellem papirhåndskrifterne og Codex Regius (se ovenfor). Udgaven af “Völuspá” i Trekløveret (*Trifolium*), hvis ark sandsynligvis allerede i 1813 forelå færdigtrykt, tager ikke højde for opdagelsen af den anden middelalderredaktion af “Völuspá”, selvom den var fremkommet lidt tidligere og til sidst også blev udgivet separat i bindet.

Der udkom nemlig i det tredje og sidste bind ikke tre, men fire originaltekster, for straks efter det sidste digt følger et “Additamentum” (s. 191–206), som indeholder en afskrift af digtet “Völuspá” efter Hauksbóks (AM 544 4to) redaktion af kvadet med varianter fra Codex Regius og tre papirafskrifter: Reykjavík, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, AM 164 8vo, København, Den Arnamagnæanske Samling, AM 281 4to og Reykjavík, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, AM 754 4to.⁴⁰ Finnur Magnússon giver Hallgrímur Scheving (som her fejlagtigt kaldes “Johannes”) anerkendelse for, at han i 1810 havde gjort forskerne opmærksom på den anderledes “Völuspá”-tekst i Hauksbók (Hallgrímur Scheving 1810: 177–78). Som forklaring på forskellene i “Völuspá”-teksten i Codex Regius og Hauksbók og strofernes forskellige rækkefølge fremsættes følgende hypotese: “Hæcce diversitas exinde præcipue orta esse videtur, quod oda laudata ex orali diversorum hominum traditione vel recitatione calamo fuerit excepta, quæ quidem observatio novum addit vetustati hujus carminis adstruendæ argumentum.” (1828: ii; ‘Denne forskel ser primært ud til at hidrøre fra, at bemeldte kvad er nedfældet efter forskellige mænds mundtlige overlevering eller recitation, en observation, der tilføjer et nyt argument til støtte for dets høje alder’).⁴¹

⁴⁰ Det må være disse tre håndskrifter, der menes, selvom 164 angives som et quarto-håndskrift og 754 benævnes 764.

⁴¹ Jf. 1828: 193, i begyndelsen af indledningen til “Völuspá”’s Hauksbók-redaktion, hvor Finnur Magnússon mener at kunne identificere tre forskellige mundtligt overleverede redaktioner. Denne hypotese, som her fremsættes for første gang og som fik et langt liv i forskningen, er ikke alle forskere længere enige om, da man har påvist en fælles skriverfejl i strofe 17 (*þrjár* i stedet for *þrír*). Nogle argumenterer nu for, at Codex Regius og Hauksbók har et skrevet fælles

Den korte indledning til bind tre, som hele Kommissionen underskriver, er kendetegnet ved en ukarakteristisk promovning af ét af medlemmerne, Finnur Magnússon, og en gennemgang af hans karriere (s. III–VI), som på dette tidspunkt (i 1828) blomstrede.⁴² Kommissionen var ikke alene i sin begejstring for Finnur Magnússon; han nød også stor gunst og støtte hos den enevældige konge Frederik 6. Efter at Julirevolutionen i Paris i 1830 havde skabt en revolutionsbølge igennem Europa, og de liberale stemmer i hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg havde fremsat et krav om en stænderforsamling i riget, deltog Finnur Magnússon efter kongelig befaling i Forsamlingen af oplyste mænd, og under Stænderforsamlingerne 1835–1842 i Roskilde repræsenterede han Island og Færøerne.

---

forlæg (Dronke 1997: 65). Hvad angår påstanden, om at forskellene mellem redaktionerne kan bruges som støtte for digtets fomodentligt høje alder, gjorde allerede Peter Erasmus Müller indvendinger herimod i sin anmeldelse af bindet: “Vel kan Recensenten ikke være enig med Udgiveren S. 193, at disse Forskjelligheder skulde, som Beviser paa at Sangen var nedskrevet efter forskjellige Mænds mundtlige Overlevering, være i og for sig selv tilstrækkelige til at godtgjøre dens høje Ælde; men disse Haandskrifter kunne altid tjene til Beviser paa, hvor bekjendt Sangen var i det fjortende Aarhundrede, og kunne hjælpe til at forøge Vægten af de andre Grunde for dens Ælde” (Müller 1829: 580).

⁴²Finnur Magnússon, som var medlem af Kommissionen fra 1822 og sekretær fra 1829, må antages at have været medforfatter til forordet. Godt et årti senere kom hans rygte dog til at styrtdykke på grund af den notoriske Runamo-skandale. Finnur Magnússon præsterede sin ‘læsning’ af de naturlige revner i basaltklippen i Runamo i Blekinge ved at tolke dem som binderuner, anvendt i et ellers ukendt omfang, og vilkårligt opløse de forkortelser, han deri mente at finde. Ved “en mærkelig Selvsuggestion”, som Kålund formulerer det i Finnur Magnússons biografi, fik han ud af disse revner translittereret et oldnordisk bogstavrimet vers, der til en vis grad bekræftede Saxos formodning om betydningen af samme ‘runer’. Dette desperate forsøg på at finde en ny kilde til understøttelse for Saxos *Gesta Danorum* slår én som en parodi på de vigtige opdagelser om de islandske kvad (der lå bag Saxos latinske digte), som Worm og Stephanius tidligt i 1600-tallet havde gjort med hjælp fra islandske lærde (Gottskålk Jensson *in spe* a). Finnur Magnússons læsning af Runamo-runerne blev meldt foreløbigt ud i 1834, men publiceredes først i endelig form 1841 i *Runamo og Runerne*, en bog på næsten 800 sider, som udkom i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs skrifter. Forfatteren blev rost for opdagelsen i Europa i omkring tre år, før den unge J. J. A. Worsaae (1821–1885) bogstaveligt talt i 1844 begravede den igen. Det hjalp ikke på Finnur Magnússons omdømme, at han året efter blev angrebet af nordmanden P. A. Munch (1810–1863) for sin forkerte læsning af indskriften på det angelsaksiske Ruthwell-kors i Skotland (Kristian Kålund 1897: 61–62).

Som født i Skálholt 1781 var han næsten prædestineret til at spille den rolle, som han udøvede i København; han var dattersøn af biskoppen Finnur Jónsson (1704–1789), forfatteren til *Historia ecclesiastica Islandiæ* i fire bind (København, 1772–1778), og brodersøn af Jón Ólafsson Svefneyingur. Som dreng undervistes han en tid af sin morbror, biskop Hannes Finnsson (1739–1796), og da han indledte sine studier på Københavns Universitet i 1798, fik han bl. a. vejledning af sin farbror, antikvaren Jón Ólafsson. Han var netop blevet Arnamagnænsk stipendiar i 1800, da han på grund af sin fars død måtte vende tilbage til Island, hvor han i mange år tjente i embedsværket i den halvdanske købstad Reykjavík. Her engagerede Finnur Magnússon sig i kulturlivet, digtede lejlighedsdigte på dansk, redigerede et tidsskrift og fortsatte delvist sit arbejde for Kommissionen. Han var en overbevist skandinavist, og i denne ånd betragtede han sig som både islænding og dansker. Han studerede Ossian og forsøgte med stor lærdom i de tvivlsomme skotske digte at finde spor af nordisk mytologi og historie. Efter at den danske flåde var blevet bortranet af briterne, og kontakten med Island var så godt som ikkeeksisterende, kom den danskfødte eventyrer Jørgen Jørgensen (1780–1841) i sommeren 1809 til Reykjavík på et engelsk skib og usurperede landets regering for en kort periode. Imens Jørgensens magtovertagelse stod på, viste Finnur Magnússon sig loyal over for den danske konge og afviste fuldstændig at deltage i den nye administration, hvad der senere vandt ham kongens velvilje og på forskellige måder hjalp ham.

Romantikens interesse for Nordens oldtid stod i fuld blomst, da Finnur vendte tilbage til København i 1812, til stor glæde for Kommissionen. Her var en ung mand, der havde styr på hele den islandske litteratur på originalsproget og en stor lyst til at meddele sin viden på dansk til et begejstret publikum. Frederik 6. udnævnte ham til titulær professor i 1815, og året efter indledte han ved Kunsthøgskolen sine "Forelæsninger over Nordens ældste Litteratur og Mythologi", hvortil han fik finansiel støtte af kong Frederik 6. og Johan Bülow (1751–1828), hofmarskal og mæcen, og i 1819 fast årlig løn, som han beholdt i godt et årti. I Kommissionens indledning til tredje bind (1828: iv) hævdes det, at da Finnur Magnússon som led i sin forberedelse til forelæsningerne havde læst første bind af *Edda Sæmundar hinns Fróða*, var han så utilfreds med Guðmundur Magnússons arbejde, at han besluttede sig for at udgive eddadig-

tene på ny og nu i dansk oversættelse. Han blev støttet i dette foretagende af sin mæcen Johan Bülow igennem Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab med en prisopgave om forholdet mellem skandinavernes og den indiskpersiske religion, som førte til to arbejder, *Den ældre Edda*, 4 bd. (1821–1823) og *Eddalæren og dens Oprindelse*, 4 bd. (1824–1826). Med sin læselige og tekstnære danske oversættelse gjorde Finnur Magnússon eddadigtningen tilgængelig for almenheden i Skandinavien, ledsaget af en udførlig indledning og forklaringer til de enkelte digte. Hans *Eddalæren* bød derimod på en systematisk gennemgang af nordisk mytologi, hvor adskillige af verdens mytologier og teologisk-filosofiske (som her kaldes teosofiske) systemer blev inddraget til sammenligning med en overdådig mængde af komparativt materiale.

Det er i forlængelse af disse danske værker, at Finnur Magnússons hovedværk skal forstås, nemlig de usædvanligt omfangsrige udenværker til tredje bind af *Edda Sæmundar hinns Fróða* (1828), dvs. “Locupletissimum priscorum borealium theosophicæ mythologiæ lexicon” (‘Et meget omfattende leksikon over de gamle nordboers teosofiske mytologi’) og “Calendarium gentile” (‘En hedensk kalender’). *Lexicon mythologicum* er naturligvis ikke skrevet til andre end lærde mænd, der formåede at afkode dens latinske sprogdragt; det er et udsøgt opslagsværk med artikler om enkelte gudeskikkelser og mytologiske forestillinger, ordnet alfabetisk og forsynet med videnskabelige kildehenvisninger. Finnur Magnússons teosofisk-mytologiske leksikon begrænser sig ikke til de myter, der forekommer i selve eddadigtene, som her udgives, ikke engang hvis man regner med alle tre bind. Han har i stedet samlet, alt hvad han kunne ekstrahere i forbindelse med sit mytiske begrebsapparat og navneregister fra Snorra Edda, samt hele det store islandske korpus af sagaer og digtning, og dertil fra Saxo Grammaticus’ *Gesta Danorum*; der indrages også komparativt materiale fra forskellige andre geografiske områder og historiske perioder, med henvisninger til formodede levninger af oldtidens myter i sproget og folkets traditioner, dvs. hele den nordiske mytologi, som man forestillede sig den på dette romantikkens højdepunkt, et vældigt fritflyvende og fantasifuldt komparativt konstrukt.

Kommissionen vedgik dette brud på videnskabelig skik og fremførte af samme grund en apologi i sin indledning.⁴³ Det mytologiske leksikon er tillige forsynet med sit eget alfabetiserede navneindeks, som også inddrager det andet store videnskabelige bidrag, et nu mindre kendt hedensk kalendarium (“*Calendarium gentile*”), hvor Finnur Magnússons ejendommelige kalendarisk-mytologiske system fremstilles i alle dets gennemarbejdede finesser. Kommissionen skriver i sin indledning, at dette udenværk er ‘en slags bonus’ (“*novum quidem auctarium*”, 1828: v), som læseren har fået i hænderne, ‘imens Finnur Magnússon skrev på sit leksikon, blev han mere og mere vakt til en lysende bevisthed om den ekstremt tætte forbindelse, som astronomien og astrologien har med vores hedenske forfædres religiøse mytologi’ (“*Dum scilicet lexicon conscribatur, astronomiæ et astrologiæ arcissimus cum mythologia atavorum nostrorum arcissimus gentilium religiosa nexus magis magisque auctori illucere perrexit*”, *ibid.*). På for det tidlige 1800-tal typisk vis udlægger forfatteren de norrøne myter med henvisning til fysiske og astronomiske fænomener (jf. Lassen 2018). Primært på grundlag af planet- og dagenavnene, samt navneremser og detaljerede beskrivelser i eddadigtet “*Grímnismál*”, systematiserer Finnur Magnússon den nordiske mytologi således, at hver ugedag har sin særlige gud, at gudeboligerne svarer til dyrekredsens 12 tegn (solhusene), at Odins navne svarer til årets 52 uger osv. Fra 1837 redigerede Finnur Magnússon den islandske almanak og genindførte i den nationale kalender den gamle årsinddeling, som stadig er gældende i dag.⁴⁴

⁴³“*Ab initio lexicon Eddæ tantummodo antiqviori fuit destinatum; at procedente opere, ac litera A ad finem producta, intellexit autor lectoribus longe melius consultum iri, si scopus ita immutaretur, ut lexcon integram nostratum mythologiam theosophicam uno volumine amplecteretur. Hinc factum, ut autor in hocce volumine conficiendo non modo mythorum in Edda poetica occurrentium rationem reddere conatus sit, sed quoque cæteros mythos, quorum in Edda antiqvior non diserta fit mentio, suis locis illustraverit*” (1828: 4–5; ‘I starten var leksikonet kun tænkt til Den Ældre Edda, men da værket skred frem, og bogstavet A var færdigt, forstod forfatteren, at det ville være en meget bedre udformning for læserne, hvis sigtet blev ændret således, at leksikonet omfattede hele vores mytologi og teosofi i et enkelt bind. Heraf skete det, at forfatteren under arbejdet på nærværende bind ikke kun forsøgte at forklare de myter, der forekommer i Den Ældre Edda, men også andre myter, hver på sit sted, selvom de ikke nævnes direkte i Den Ældre Edda.’)

⁴⁴For en tidlig kritik af Finnur Magnússons mytologiske metode i bindet, med en gennemgang af

Til trods for at den unge Finnur Magnússon var i stand til at forbedre tidligere læsninger af den gamle digtning,⁴⁵ accepterede han med stor, men tidstypisk naivitet den etymologi, som gjorde Odin og Buddha til samme skikkelse, og spillede en hovedrolle i romantikkens sammensmeltning af den nordiske mytologi med alverdens religioner uden hensyn til kildernes alder, oprindelse og troværdighed. Igennem *Lexicon mythologicum*, som blev prototypen for adskillige senere opslagsværker om nordisk mytologi, blev hans mytologiske studier kendt i udlandet med det resultat, at Finnur Magnússon uden tvivl har haft større indflydelse end nogen anden forsker på moderne forestillinger om den førkristne religion i Norden.

Konklusion: Berømmelse og glemsel

Al historisk litteratur bliver igennem tiden indsat i et større semantisk kompleks, som ikke kun styrer hvor den hører hjemme i kulturen og hvem der bør læse den, men også hvordan den i grove træk skal fortolkes. Glemte og uopdaget litteratur genererer derimod ingen reception og står uden betydning eller plads i samfundet, når den måske en dag drages frem i lyset igen. Derfor var det en særlig besværlig opgave, som udgiverne af *Edda Sæmundar hinns Fróða* stod overfor, da de skulle offentliggøre eddadigtningen for første gang nogensinde, med fuldt akademisk apparat og på sirligt latin, og udsende den i en monumental udgave på tryk til verdens litterære republik. I samtidens Danmark og Tyskland var man stadig ret fanatisk religiøs, og litteraturen var stærkt præget af det kristne åndsliv. Ingen vidste, hvordan disse eddadigte, som ansås for så urgamle og alligevel var så totalt ukendte og anderledes hedenske end noget, som den kollektive hukommelse havde erindring om, hvordan disse kvad, som kunne holde et gammelt spejl fra en dunkel urtid op for Norden (forstået i bredeste

hans tolkning af "Rígsmaal", den lange artikel om Odin i det mytologiske leksikon (s. 533–649) og præmisserne for hans hedenske kalender, se Müller 1829.

⁴⁵Fx var det Finnur Magnússon som først rettede den næsten to hundrede år gamle misforståelse, at en kenning i digtet "Krákumál" ("bjúgvíðr hausa", 'hovedernes bøjede træer', dvs. drikkehorn) betød 'drikkekranier' ("conconi crateres craniorum"), sådan som den bliver forklaret i Ole Worms *Literatura Runica* fra 1636 (Finnur Magnússon 1814: 181; jfr. Gottskálk Jensson *in spe* a).

betydning) og åbenbare for Norden dens andet og hidtil ukendte selv fra en tidligere tid, hvordan alt dette næsten uoverstigeligt besværlige kunne forklares, som digtene beskriver på deres arkaiske sprog og indviklede dunkle mytologi. Nu skulle de gøres forståelige og formidles på en måde, så de ikke truede samtiden, de skulle få plads i samtidens litterære system.

Men projektet trak i langdrag, over fyre år. Tålmodigheden var bristepunktet nær hos tyske forskere, særlig i den lange ventetid efter andet binds heltekvad, der kunne sættes i forbindelse med Nibelungenlied. I 1811 skrev den napoleonske gesandt i København, grev von Hammerstein, til brødrene Grimm i bombastiske vendinger om danskernes træghed og de lærde islændinges dovenskab, beskyldninger som Wilhelm Grimm udførligt refererede videre i et brev, dateret i juni 1811, til Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) (Roos 1947: 99). Og det blev da også en tysk forsker, professor von der Hagen i Breslau, der først udgav originalteksten af heltedigtene på tryk, i Berlin 1812, og senere fulgte af ham, brødrene Grimm og fleres tyske forskere oversættelse til tysk og noter til disse digte. Endelig, omtrent samtidig med udgivelsen af andet bind i København, også i 1818, udkom den poetiske Edda i en håndudgave, som den svenske pastor Afzelius havde besørget under medvirken af Rasmus Rask. Den Arnamagnæanske Kommissions gik således glip af æren for først at have udgivet heltedigtene, men da *Edda Sæmundar hinns Fródas* andet bind endelig udkom i 1818, indeholdt bindet de første fuldstændige hjælpemidler til digtenes fortolkning, og selvom de tyske udgaver må anses for imponerende med hensyn til de få hjælpemidler, der var tilgængelige for dem til forståelsen af det islandske sprog, kunne de tyske forskeres forklaringer i grundighed, udførlighed eller rigdom på oplysende sproglige anmærkninger slet ikke konkurrere med den nye udgave, “der meddeler Resultatet af de lærdeste Islænderes Arbeide” (Müller 1818: 553–54). Selv Jacob Grimm indrømmede generøst, i en anmeldelse af andet bind, at dets præcision og fulstændighed havde gjort “jene deutsche arbeiten ziemlich oder gänzlich überflüssig”, og at forberedelsen og udrustningen af andet bind “verpflichtet gewisz zu nicht geringerem dank, als die des ersten” (Jacob Grimm 1869 [1819]: 119).

Udgavens vældige monumentalitet og omfangsrige udenværker, samt de ikke få berømtheder, der blev inddraget i større eller mindre grad, imens dens tilblivelse strakte sig over længere og længere tid, kan nemt få en til at glemme

den lidet kendte skikkelse Guðmundur Magnæus, måske en sær eksistens, men tydeligvis for sin tid genial, og dennes dygtige medhjælper Jón Johnsonius, som i virkeligheden var færdig med forberedelsen af hele udgaven allerede i 1793, da silkehuerne i Den Arnamagnæanske Kommission fik kolde fødder og stoppede projektet – tilsyneladende uden nogen væsentlig grund. Disse kloge forskere og deres videnskabelige arbejde på latin har været lige så lidet kendt, som det har været betydningsfuldt og uomgængeligt i eftertidens storslåede reception af Den poetiske Edda. Man kan måske mene, at de på den måde har noget til fælles med digtenes anonyme forfattere, som har givet verden så meget at beundre, men hvis navne, samt alle andre oplysninger om dem, er blevet fuldstændigt opslugt af historiens store glemselsmørke.

Bibliografi

- Bugge, Sophus, udg. (1867). *Norræn fornkvæði*. Oslo.
- Dronke, Ursula, udg. og overs. (1997). *The Poetic Edda 2. Mythological Poems*. Oxford.
- Edda Sæmundar hinns fróða / Edda Rythmica seu Antiquior, vulgo Sæmundina dicta* (1787, 1818, 1828). 1–3. Udg. af Skúli Þ. Thorlacius, Børge Thorlacius, Guðmundur Magnæus, Jón Johnsonius, Jón Ólafsson frá Svefneyjum, Finnur Magnússon. København.
- Finnur Magnússon, overs. (1821–1823). *Den Ældre Edda. En Samling af de nordiske Folks aeldste Sagn og Sange ved Saemund Sigfussön kaldet hin Frode* 1–4. København.
- Grimm, Jacob & Wilhelm, udg. og overs. (1815). *Lieder der alten Edda. Aus der Handschrift herausgegeben und erklärt durch die Brüder Grimm*. Berlin.
- Guðbrandur Vigfússon & Frederick York Powell, udg. og overs. (1883). *Corpus Poeticum Boreale: The poetry of the Old Northern Tongue from the earliest times to the thirteenth century* 1–2. Oxford.
- Göranson, Johan, udg. (1746). *De yfverborna atlingars, eller, sviogötars ok nordmänners, Edda / Hyperboreorum Atlantiorum, seu Suiogothorum et Nordmannorum Edda*. Upsala.
- Göranson, Johan, udg. (1750). *De yfverborna atlingars eller sviogöthars ok nordmänners patriarkaliska lära, eller sådan hon var före Odhin II:s tid; af Sæmund hin Frode på Island*. Stockholm.
- Gram, Hans, Bolle Willum Luxdorph, Jacob Langebek & Henrik Hielmstjerne, udg. (1751). *Olai Wormii et ad eum doctorum virorum epistolae* 1–2. København.

- Grímur Thorkelin, udg. og overs. (1779). *Vafthrudnismal sive Odarum Eddæ Sæmundianæ una*. København.
- Guðmundur Magnússon, udg. (1788). *P. Terentii Afri Comoediae Sex* 1–2. København.
- Guðmundur Magnússon og Grímur Jónsson Thorkelin, udg. (1809). *Egils-saga*. København.
- von der Hagen, Friedrich Heinrich, udg. (1812). *Lieder der älteren oder Sæmundischen Edda: altnordische Lieder und Sagen welche zum Fabelkreis des Heldenbuchs und der Nibelungen gehören*. Berlin.
- von der Hagen, Friedrich Heinrich, udg. og overs. (1814). *Die Edda-Lieder von den Nibelungen zum erstenmal verdeutscht und erklärt*. Breslau.
- Hálfdan Einarsson & Jón Eiríksson, udg. (1768). *Kongs-skugg-sio utlögd a daunsku og latínu. Det Kongelige Speil med Dansk og Latinsk Oversættelse, samt nogle Anmærkninger, Register og Forberedelser. / Speculum Regale cum interpretatione Danica et Latina, variis lectionibus, notis &c.* Sorø.
- Jakob Benediktsson, udg. (1948). *Ole Worm's Correspondence with Icelanders*. Bibliotheca Arnamagnæana 7. København.
- Lassen, Annette, udg. (2011). *Hrafnagaldur Óðins (Forspjallsljóð)*. London.
- Mallet, Paul-Henri, overs. (1756). *Monumens de la mythologie et de la poésie des Celtes, et particulièrement des anciens Scandinaves : pour servir de supplément et de preuves à l'Introduction à l'histoire du Dannemarc*. København.
- Percy, Thomas, overs. (1770). *Northern antiquities: or, A description of the manners, customs, religion and laws of the ancient Danes, and other northern nations; including those of our own Saxon ancestors. With a translation of the Edda, or system of runic mythology, and other pieces, from the ancient Islandic tongue* 1–2. London.
- Rask, Rasmus Kristian & Arvid August Afzelius, udg. (1818) *Edda Sæmundar hinns Fróða / Collectio carminum veterum scaldorum Sæmundiana dicta*. Stockholm.
- Resen, Peder Hansen, udg. (1665). *Edda Islandorum an. Chr. MCCXV Islandice conscripta per Snorronem Sturlæ Islandiæ nomophylacem nunc primum Islandice, Danice et Latine [...] in lucem prodit*. København.
- Resen, Peder Hansen, udg. (1665). *Ethica Odini pars Eddæ Sæmundi vocata Haava-maal una cum ejusdem appendice appellato Runa Capitule á multis exoptata nunc tandem Islandice & Latine in lucem producta est*. København.
- Resen, Peder Hansen, udg. (1665). *Philosophia Antiquissima Norvego-Danica dicta Voluspa quæ est pars Eddæ Sæmundi, Edda Snorronis non brevi antiquioris, Islandice & Latine publici juris primum facta*. København.

- Resen, Peder Hansen, udg. (1673). *Philosophia Antiquissima Norvego-Danica dicta Voluspa quæ est pars Eddæ Sæmundi, Edda Snorronis non brevi antiquioris, Islandice & Latine publici juris primum facta*. 2. rev. udg. København.
- Sandvig, Bertel Christian, overs. (1783–1785). *Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda 1–2* København.
- Schimmelmann, Jacob, overs. (1777). *Die Isländische Edda: Das ist: Die geheime Gottes-Lehre der ältesten Hyperboræer, der Norder, der Veneten, Gethen, Gothen, Vandaler, der Gallier, der Britten, der Skoten, der Sueven, [et]c. kurz des ganzen alten Kaltiens, oder des Europäischen Skytiens enthaltend*. Stettin.
- Weber, Henry, Robert Jamieson og Walter Scott, udg. (1814). *Illustrations of Northern Antiquities, from the earlier Teutonic and Scandinavian Romances*. Edinburg.

Øvrig litteratur

- Anonym (1788). "Edda Sæmundar hinns Froda, bd. 1" [Anmeldelse]. *Gentleman's Magazine* 58 (febr. 1788), 1. Part: 137–39.
- Anonym (1788). "Edda Sæmundar hinns Froda, bd. 1" [Anmeldelse]. *The Critical Review* 65 (maj 1788): 392–94.
- Anonym (1829). "Edda Sæmundar hinns Fróda bd. 3" [Anmeldelse]. *The North American Review* 28 (1829), New Series 19: 18–37.
- Anonym (1829). "Edda Sæmundar hinns Fróda bd. 3" [Anmeldelse]. *Foreign Quarterly Review* 4 (apr.-aug. 1829): 102–39
- Anonym (1829). "Edda Sæmundar hinns Fróda bd. 3" [Anmeldelse]. *Ergänzungsblätter zur Allgemeinen Literatur-Zeitung* (nov. 1829): 977–84.
- Bartholin, Thomas og Árni Magnússon (1689). *Antiquitatum Danicarum de Causis Contemptæ a Danis adhuc Gentilibus Mortis libri tres*. København.
- Beronius, Magnus Olavius (1735). *Dissertatio academica, De Eddis Islandicis: seu Veterum Septemtrionalium mythologiis*. Uppsala.
- Bjarni Jónsson frá Unnarholti (1949). *Íslenzkir Hafnarstúdentar*. Akureyri.
- Bogi Benediktsson (1889–1907). Hannes Þorsteinsson og Jón Pétursson, red. *Sýslumannaæfir*. 5 bd. Reykjavík.
- Clunies Ross, Margaret (1998). *The Norse Muse in Britain (1750–1820)*. With an appendix on the periodical literature by Amanda J. Collins. Trieste.
- DBL, 1. udg. = Carl Frederik Bricka, red. (1887–1905). *Dansk Biografisk Leksikon* 1–19. København.

- Fidjestøl, Bjarne (1999). *The Dating of Eddic Poetry. A Historical Survey and Methodological Investigation*, red. Odd Einar Haugen. Bibliotheca Arnamagnæana 40. København.
- Finnur Jónsson (1930). *Árni Magnússons levned og skrifter 1–2*. København.
- Finnur Jónsson (1772–1783). *Historia Ecclesiastica Islandiæ 1–4*. København.
- Finnur Magnússon (1841). *Runamo og Runerne. En Committeeberetning til Det Kongelige Danske Videnskabers Selskab, samt trende Afhandlinger angaaende Rune-Litteraturen, Runamo og forskjellige særegne (tildeels nylig opdagede) Oldtidsminder*. København.
- Finnur Magnússon (1824–1826). *Eddalæren og dens Oprindelse eller Nøjagtig Fremstilling af de gamle Nordboers Digtringer og Meninger om Verdens, Gudernes, Aandernes og Menneskenes Tilblivelse, Natur og Skjæbne 1–4*. København.
- Finnur Magnússon (1814). *Forsøg til Forklaring over nogle Steder af Ossians Digte, mest vedkommende Skandinaviens Hedenold*. København.
- [Fuseli, Johan Heinrich] (1788). “Edda Sæmundar hinns Fróða bd. 1” [Anmeldelse]. *The Analytical Review* 2 (nov.-dec. 1788): 337–44; 461–71.
- Gottskálk Jensson (2019). “Hypothesis Islandica, or Concerning the initially supportive but ultimately subversive impact of the rediscovery of medieval Icelandic literature on the evaluation of Saxo Grammaticus as a historical authority during the heyday of Danish antiquarianism”. Bernd Roling & Bernhard Schirg, red. *Boreas Rising: Antiquarianism and National Narratives in 17th- and 18th-century Scandinavia*. Berlin: 13–59.
- Gottskálk Jensson (2008). “Ævi Sæmundar fróða’ á latínu eftir Árna Magnússon”. Gunnar Harðarson & Sverrir Tómasson, red. *Í garði Sæmundar fróða*. Reykjavík: 135–42.
- Gottskálk Jensson (*in spe* a). “Perioden indtil 1772”. Britta Olrik Frederiksen, red. *Dansk Editionshistorie 2. Udgivelse af norrøn og gammeldansk litteratur*. København.
- Gottskálk Jensson (*in spe* b). “Perioden 1772–1879. Lærdomshistorisk udvikling, motivering og metode”. Britta Olrik Frederiksen, red. *Dansk Editionshistorie 2. Udgivelse af norrøn og gammeldansk litteratur*. København.
- Graf, Fritz (1993 [1987]). *Greek mythology: An introduction*, overs. af Thomas Marier. Baltimore & London.
- Grimm, Jacob (1869 [1819]). “Edda Sæmundar hinns Fróða bd. 2” [Anmeldelse]. Karl Müllenhoff & Eduard Ippel, udg. *Kleinere Schriften von Jacob Grimm (1864–1890) 4*. Berlin: 116–22. [Oprindeligt udg. *Göttingische gelehrte Anzeigen* 102 (1819): 1009–19.]

- Grimm, Wilhelm (1882 [1829]). “Edda Sæmundar hinns Fróða bd. 3” [Anmeldelse]. Gustav Hinrichs, udg. *Kleinere Schriften von Wilhelm Grimm* (1881–1887) 2. Berlin: 396–97. [Oprindeligt udg. *Göttingische gelehrte Anzeigen* 3.156 (1829): 1557–1559.]
- Grimm, Wilhelm (1820). “Edda Sæmundar hinns Fróða bd. 2” [Anmeldelse]. *Hermes* 2:1 (1820), No. 5: 116–29.
- Grimm, Wilhelm (1814). “Über den Ursprung der isländischen Poesie aus der angelsächsischen”, *Heidelbergische Jahrbücher der Litteratur* 1 (1814): No. 14. 15: 209–23, 225–28.
- Grimm, Jacob & Wilhelm (1881 [1812]). “Die Lieder der alten Edda” [Anmeldelse]. Gustav Hinrichs, udg. *Kleinere Schriften von Wilhelm Grimm* (1881–1887) 1. Berlin: 212–27. [Oprindeligt udg. *Morgenblatt für gebildete Stände* 6 (1812), Nos. 65–69: 258–60, 263–64, 265–67, 271, 275.]
- Gräter, Friedrich David (1812). “Ueber den Aufsatz: Die Lieder der alten Edda”. *Idunna und Hermode* 1: 65–68, 71–72.
- Guðmundur Andrússon (1999 [1683]). *Lexicon Islandicum. Orðabók Guðmundar Andrússonar. Ný útgáfa*. Udg. Gunnlaugur Ingólfsson & Jakob Benediktsson. Orðfræðirit fyrri alda 4. Reykjavík.
- Haukur Þorgeirsson (2018). “Gunnarsslagur og Valagaldur Kráku: Eddukvæði frá 18. öld”. B. A.-opgave ved Islands Universitet. Publikation på nettet: <notendur.hi.is/haukurth/utgafa/Gunnarsslagur_og_Valagaldur.pdf> (sidst besøgt 12.12.2018).
- Halldór Hermannsson (1920). *Bibliography of the Eddas*. *Islandica* 13. Ithaca, New York.
- Hallgrímur Scheving (1817). *Observationes criticae in quædam Bruti Ciceronis loca*. København.
- Hallgrímur Scheving (1810). “Kritisk Undersøgelse om et par Stropher i den saa kaldte Voluspa, især om det Sted, der omtaler Menneskets Skabelse”. *Det Skandinaviske litteraturselskabs skrifter* 6: 175–220.
- Hálfdan Einarsson (1777). *Sciagraphia historię litterarię Islandicę*. København.
- Jones, William (1788). “On the Gods of Greece, Italy and India”. Calcutta.
- Jón Ólafsson frá Grunnavík (1836). “Biographiske Efterretninger om Arne Magnussen; ved Jon Olafsen frá Grunnavík. Med Indledning, Anmærkninger og Tillæg af E. C. Werlauff”. *Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed* 3: 1–166.
- Keysler, Johann Georg (1720). *Antiquitates selectae septentrionales et celticae*. Hannover.
- Kålund, Kristian (1900). *Katalog over de oldnorsk-islandske håndskrifter i Det store kongelige bibliotek og i Universitetsbiblioteket (udenfor den Arnamagnæanske samling) samt den Arnamagnæanske samlings tilvækst 1894–1899*. København.

- Kålund, Kristian (1897). "Magnússon, Finnur". *DBL* 11. 1. udg. København: 57–63.
- Langen, Ulrik (2002). "Kongen og filosofferne". *Fortid og Nutid*. Marts 2002: 4–26.
- Lassen, Annette (2018). "Philological Studies of the Pre-Christian Religions of the North from Árni Magnússon to the Present". Margaret Clunies Ross, red. *The Pre-Christian Religions of the North. Research and Reception* 2. Turnhout: 543–75.
- Lassen, Annette (2011). *Odin på kristent pergament. En teksthistorisk studie*. København.
- Leerssen, Joep (2016). "Gods, Heroes, and Mythologists: Romantic Scholars and the Pagan Roots of Europe's Nations". *History of Humanities* 1/1: 71–100.
- Már Jónsson (2012). *Arnas Magnæus philologus (1663–1730)*. Odense.
- Møller, Johannes (1692). *Isagoge ad Historiam Chersonesi Cimbrica ecclesiasticam & literariam universalem* 1–2. Leipzig.
- Müller, Peter Erasmus (1829). "Edda Sæmundar hinns Fróða bd. 3" [Anmeldelse]. *Dansk Litteratur-Tidende for 1829*: Nos. 37–38: 578–86, 613–23.
- Müller, Peter Erasmus (1818). "Edda Sæmundar hinns Fróða bd. 2" [Anmeldelse]. *Dansk Litteratur-Tidende for 1818*: Nos. 35: 545–69.
- Páll Eggert Ólason (1948–1976). *Íslenzkar æviskrár frá landnámstímum til ársloka 1940*. Ólafur Þ. Kristjánsson, Jón Guðnason og Sigurður Línadal, red. Reykjavík.
- Rask, Rasmus Kristian (1811). *Vejledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog*. København.
- Roos, Carl (1947). "En napoleonsk general som gesandt i Danmark". *Personallistorisk Tidsskrift* 12.2: 87–105.
- Rudbeck, Olof (1679–1702). *Atland eller Manheim* 1–4. Uppsala.
- Rühs, Friedrich (1812). *Die Edda, Nebst einer Einleitung über nordische Poesie und Mythologie und einem Anhang über die historische Literatur der Isländer*. Berlin.
- Rühs, Friedrich (1803). *Unterhaltungen für Freunde altdeutscher und altnordischer Geschichte und Literatur*. Berlin.
- Skúli Thorlacius (1794). "Ethnica veterum Borealium mylothrus, vulgo Grotte-Sang, cum prologo carminis eddico". *Antiquitatum borealium observationes miscellaneæ specimen* 5. København.
- Skúli Thorlacius (1799). "Etnici in laudem Thori Paeanis, vulgo Høstlang dicti, fragmenta duo". *Antiquitatum borealium observationes miscellaneæ* 6. København.
- Steenberg, Jan (1962). *Rundetaarn*. København.
- Stephanius, Stephan Hansen (1978). *Stephani Johannis Stephanii Notæ uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici, Sorø 1645*, udg. (faksimile) med indledning af H. D. Schepelern. *Danish Humanist Texts and Studies* 2. København.

- Suhm, Peter Friedrich Suhm (1771). *Om Odin og den hedniske gudelære og gudstjeneste udi Norden*. København.
- Wachter, Ferdinand (1830). “Edda Sæmundar hinns Fróða bd. 3” [Anmeldelse]. *Forum der Kritik im Gebiete der Geschichte* 2/1 (1830): 1–55.
- Worm, Ole (1636; 2. rev. udg. i København 1651). *Runer seu Danica Literatura Antiquissima. Vulgò Gothica dicta luci reddita*. Amsterdam.
- Worsaae, Jens Jacob Asmussen (1844). *Runamo og Braavalleslaget: et bidrag til archaeologisk kritik*. København.
- Pormóður Torfason og Árni Magnússon (1702). *Series dynastarum et regum Danie*. København.

Summary

This paper presents a history of the editing of the monumental three-volume edition of eddic poetry, published by the Arnamagnæan Commission in Copenhagen from 1787 to 1828 (volume 2 appeared in 1818). This was the first ever critical edition of the majority of the poems of the Poetic Edda, and it took over four decades to complete, involving two generations of Icelandic scholars working in Copenhagen. The paper focuses on the challenges of editing this corpus of mythological poetry, in the absence of a defined place for it in the Christian literature of the time, and the first entanglement of this fabled poetry with continental ideologies from preromantic rationalising scepticism to cultural nationalism, comparative historical linguistics and romantic delirium. Reviews are used throughout to document the early reception of the edition, and to recover its contemporary critical assessment. The paper also relates the main contents of the introductions to each of the three volumes, and describes the practical difficulties posed by the eventful history of the period, as far as this can now be recovered. Brief portraits are given of both the obscure and celebrity scholars of Icelandic origin, to whom we owe the accomplishment of these all but forgotten tomes. Tomes that were highly influential on the reception of the Poetic Edda, but are now largely eclipsed by more recent work because of their repellent scholarly medium of Neo-Latin *Kunstsprache*. Through giving an account of the history of this edition, the author of this paper also aims to delineate some of the background for the rise of Old Norse Mythology as an academic discipline.

